

Ankara Üniversitesi
Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi

YEREL POLİTİKA VE KADIN

Ayten ALKAN

Ankara, 2000

Avrupa Birliği'nin katkılarıyla, Kadın Adayları Destekleme Derneği(KA-DER) tarafından desteklenmiştir.

YAŞAM ÇEVREMİZE SAHİP ÇIKMAK,

**YEREL GEREKSİNİMLERİMİZİN KARŞILANMASINI
SAĞLAMAK,**

**YEREL TOPLULUĞUN EŞİT VE SAYGIN ÜYELERİ
OLMAK VE**

**YEREL DEMOKRASİYE GERÇEK ANLAMINI
KAZANDIRMAK
İÇİN**

**KADINLARLA BİRLİKTE VE
KADINLAR İÇİN
YEREL POLİTİKA**

I. GİRİŞ: “YEREL POLİTİKA”DAN NE ANLIYORUZ?

- * YEREL POLİTİKA NELERİ DÜZENLER?
- * NASIL DÜZENLER
- * FARKLI YAŞIYORUZ

II. YEREL POLİTİKA KADINLAR İÇİN NEDEN ÖNEMLİ?

- * FARKLARIMIZ VAR... HAKLARIMIZ DA...
- * ÖYLEYSE BİLELİM
 - İstihdam ve Ekonomik Kalkınma
 - Mal ve Hizmetler
 - Kentsel İşlevlerin Uyumu
 - Güvenlik ve Kişisel Bütünlük
 - Konut
 - Kirlenmemiş, Sağlıklı Bir Çevre; Sürdürülebilir Kalkınma;
 - Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar
 - Sağlık
 - Ulaşım ve Dolaşım
 - Spor, Dinlenme ve Kültür
 - Katılım
 - Eşitlik

III. YEREL POLİTİKANIN BAŞLICA KURUMSAL SORUMLUSU:

YEREL YÖNETİM

- * YERİNDEN YÖNETİMİN VARLIK NEDENLERİ VE DAYANDIĞI DEĞERLER
- * YEREL YÖNETİMLERDE KADINLARIN TEMSİLİ: ÖZGÜR OLAN KİM? ÖZERK OLAN NE? ETKEN OLAN NE? YEREL DEMOKRASİ... NE KADAR?

IV. YEREL POLİTİKA BİZİ NEDEN DIŞLIYOR?

BİZ YEREL POLİTİKADAN NEDEN KORKUYORUZ? NEDEN YEREL POLİTİKADA OLMALIYIZ?

- * POLİTİKANIN GENEL’İ GİBİ YEREL’İ DE Mİ ERKEK?!
- * ERKEKLER YEREL POLİTİKAYLA NE YAPAR?... RANT YAPAR!
- * YİNE Mİ CAHİLİZ? YİNE Mİ DONANIMSIZ?
- * ÇOCUĞUMA BELEDİYE MECLİSİ ÜYESİ OLDUĞUMU SÖYLEMEYİN, O BENİ ANNE SANIYOR!...
- * NE BU YASA BENİ KAYIRIYOR, NE BU KURUM...

I. GİRİŞ:

“YEREL POLİTİKA”DAN NE ANLIYORUZ?

Yerel politika, yurttaşların ortak yaşam çevresini (köy, ilçe, kent ya da büyük-kent) ve yerel nitelikli ortak gereksinimlerini ilgilendiren fiziksel, toplumsal, kültürel ve ekonomik içerikli bütün kararları ve uygulamaları içerir.

YEREL POLİTİKA NELERİ DÜZENLER?

Dolayısıyla,

- * yaya kaldırımlarının düzenlenmesi,
- * kent-içi ulaşımın planlanması,
- * belde halkının eğlendiği ve dinlendiği ortak açık ve kapalı mekanların denetimi,
- * su ve kanalizasyon hizmetlerinin sunulması,
- * çocuk ve gençlerin bir araya geleceği ortak eğitim, kültür ve spor tesislerinin kurulması,
- * halka açık ücretsiz kültürel etkinliklerin düzenlenmesi,
- * yerel vergi ve harçların toplanması,
- * binaların kuralına uygun bir biçimde inşasının denetlenmesi

gibi birçok iş yerel politikanın konusudur.

NASIL DÜZENLER...

Ortak yerel yaşamı ilgilendiren bu gibi konularda alınan kararlar, belirlenen öncelikler ve bunların yaşama geçirilmesi kadar, karar alma, öncelik belirleme ve bunları yaşama geçirme yöntemleri de yerel politikanın kapsamına girmektedir.

- * Kararların dayatmacı mı katılımcı mı bir yöntemle alındığı,
- * yerel topluluk örgütleriyle işbirliğinin yeğlenip yeğlenmediği,
- * öncelikler belirlenirken toplumsal adaletin mi karlılığın mı ölçüt olarak alındığı,
- * karar alanların temsil niteliğinin nasıl belirlendiği ve hangi toplumsal gruplara karşılık geldiği

gibi sorular da, bu nedenle, yerel politika çerçevesinde değerlendirilebilir.

YEREL POLİTİKA ARACILIĞIYLA, YURTTAŞLARIN ORTAK YAŞAM ÇEVRESİ DÜZENLENİR VE YEREL NİTELİKLİ ORTAK GEREKSİNİMLER KARŞILANIR. BU NEDENLE, YEREL POLİTİKANIN DAYATMACI İLİŞKİLERE DAYANMASI DEĞİL, DEMOKRATİK VE KATILIMCI NİTELİKLER TAŞIMASI YEĞLENİR

Yerel politikanın yurttaşların ortak yaşam çevresine ve yerel nitelikli ortak gereksinimlerine yöneldiğini söyledik. Ne var ki, “yurttaşlar” dediğimizde olduğu gibi, “yerel halk”, “yerel topluluk” ya da “kenttaşlar” dediğimizde de türdeş olmayan bir kitleden, bir başka deyişle, çok farklı toplumsal grupları içinde barındıran bir bütünden söz ediyoruz.

Dolayısıyla, “ortak yaşam çevremiz”, “beldemiz” ya da “kentimiz” dediğimiz yer hepimiz için aynı anlama gelmiyor, o yerle ilgili sorunlarımız, gereksinimlerimiz ve beklentilerimiz de aynı değil.

FARKLI YAŞIYORUZ...

Üzerinde güçlü bir yasal denetim baskısı hissetmeyen bir müteahhit, kenti, “en az emekle en çok karı elde edebileceği bir yık-yap-satçılık alanı” olarak görebilirken, kırsal kesimden kente göçmüş gecekondulu için kent, “gecekondusunun ileride kendisini üç daire sahibi yapması umudu” anlamını taşıyabiliyor. Zengin ailelerin oturduğu bir semtte doğup büyüyen bir çocuk için kent, “lüks çocuk yuvaları, anaokulları, kolejler, büyük alışveriş ve oyun merkezleri, donanımlı spor tesisleri” demekken, yeterli altyapıdan yoksun bir gecekondulu semtinde doğup büyüyen bir çocuk için kent, “çamurlu dar sokaklarda koşturulan ayaktopu”ndan ya da “evde parça başı iş yapan anneye yardım”dan ibaret olabiliyor. Orta gelirliilerin yaşadığı bir semtte doğup büyüyen bir oğlan çocuk için mahallesinin en önemli parçası, “oğlan arkadaşlarıyla top oynadığı ilkokul bahçesi”yken, aynı mahallede doğan ve belki aynı ilkokulda okuyan kız çocuğu için mahallesi, “evinin dört duvar arası”yla sınırlı kalabiliyor...

Farklılıklara dair örnekler çoğaltılabilir. Fakat anlaşılana o ki, “ortak yaşam çevremiz”i aynı biçimde algılamıyor ve kullanmıyoruz. O çevreyle ilgili çok farklı sorunlarımız var, gereksinimlerimiz, beklentilerimiz, o çevrenin sunduğu ekonomik ve toplumsal olanaklardan yararlanma fırsatlarımız farklı. Bu “ortak yaşam çevresi”ne yönelik politikalar ya da politikasızlıklar hepimizi farklı biçimlerde etkiliyor.

**YEREL POLİTİKA VE ORTAK YAŞAM ÇEVREMİZ,
FARKLI TOPLUMSAL GRUPLARIN BİR ARADA
BULUNDUĞU VE ONLARIN FARKLI GEREKSİNİMLERİ,
ÇIKARLARI İLE ÖNCELİKLERİNİN REKABET İÇİNDE
OLDUĞU BİR ALANDIR**

Bu durumda, yaşam çevremiz de yerel politika da, bir “ortaklık” alanı olduğu kadar, bir “çatışmalar, çelişkiler ve eşitsizlikler” alanı... Bu “ortaklık” ve “çatışmalar, çelişkiler ve eşitsizlikler” alanında zenginlerle yoksulların öncelikleri aynı değil. Çocuklarla yaşlıların öncelikleri aynı değil. Bedensel engelliler, bedensel engeli olmayanlardan başka gereksinimlere sahip. Her iki grup kentin “çevre”sinde yaşasa da gecekondulu alanlarında yaşayanlar zengin uydu-kentlerinde yaşayanlardan başka sorunlarla uğraşılıyor.

Peki ya KADINLAR ile ERKEKLER?... İşte bu metinde;

- yerel politikanın kadınlarla erkekler için aynı anlamı taşıyıp taşımadığı,
- varolan haliyle yerel politikanın kadınların yerel ortak gereksinimlerinin karşılanması için sunduğu olanaklar ve getirdiği engeller,
- yerel politikanın dayandığı varsayılan katılım, özerklik, yerel demokrasi gibi değerlerin kadınlar için geçerliliği,
- yerel politika yaparak, yaşamlarımızda, yerel topluluğun ve bütün toplumun yaşamında neleri değiştirebileceğimiz araştırılacak

II. YEREL POLİTİKA KADINLAR İÇİN NEDEN ÖNEMLİ?

Kadınlar, ortak yaşam alanını erkekler gibi mi algılıyor ve kullanıyor? Yaşam çevremizin sunduğu olanaklardan, diyelim kentin ekonomik kaynaklarından erkeklerle eşit bir biçimde mi yararlanıyoruz? Beldemizdeki sorunlardan öncelikli gördüklerimiz erkeklerin öncelikleriyle aynı mı? Yerel topluluk içinde erkeklerle eşit miyiz? Yerel topluluk içindeki rollerimiz, sorumluluklarımız ve konularımız farklı olduğuna göre gereksinimlerimiz de farklı değil mi?

“Ev dışı alanlardan gözlemler

Levent’in ara sokaklarında tatil günlerinde ya da öğleden sonraları okuldan gelen 7-13 yaşlarındaki oğlan çocuklar sokağa hakim, top oynarlar, geçen arabalara bakar, bolca da gürültü yaparlar. Yeni gelen aralarına kolayca karışır. Kısaca ev dışında sosyalleşirler. Doğum oranlarında cinsiyetler açısından çok belirgin bir fark olmadığından bu yaş grubunda oğlan çocuk kadar kız çocuk da olmalı. Bu yaş grubunda çocukların hemcinsleriyle birlikte olmayı seçtiğini söylüyor pedagoglar. Ama kızlar neredeler, okul sonrasında ya da tatil günlerinde nerede sosyalleşirler? ...

Büyük süpermarketlerde sebze meyve bölümlerinde elinde cep telefonu ile konuşurken alışveriş yapan insanlar görüyoruz. Örneğin, ‘Bamyaya ne kadar olsun?’ sorusuna telefonda yanıt bekleyen genellikle kadın mıdır, erkek mi? Ben hep erkek görüyorum.

Akmerkez sinemalarının birinde bir cuma akşamı 18.30 seansındaki Cumhuriyet filminin gösterimi için gelenlerin çoğu kadın, okul çağındaki çocuklarını getirmişler. Hatta bir tanesi 13-14 yaşındaki özürülü oğlunun tekerlekli sandalyesini yerleştirmeye uğraşıyor. Bütün babalar geç saatlere kadar çalışıyor olmalı. Hafta sonu sabah 10-11 saatlerindeki çocuk tiyatrolarının seyirci kitlesi de bundan farklı değil, babalar yine mi çalışıyor? Çalışmıyorlarsa evde ne yapıyorlar?...”

(Gülşay Günlük, Pazartesi, Ocak 1999: 14)

FARKLARIMIZ VAR... HAKLARIMIZ DA...

Günümüz çağdaş toplumlarında kentte yaşıyor olmaktan kaynaklanan haklar nasıl tanımlanıyor? Kadınlar bu haklardan ne kadar yararlanabiliyor? Kentli hakları kadınlar ile erkekler açısından aynı biçimde yorumlanabilir mi?

Bu sorulara yanıt verebilmek için, öteden beri parçası olmayı hedeflediğimiz Avrupa’nın, Kentli Hakları’nı nasıl tanımladığına bakalım (Avrupa Konseyi, AYBYK, 1996) ve bu hakların kadınlar açısından ne anlama gelebileceğini düşünelim.

ÖYLEYSE BİLELİM...

Avrupa Kentli Hakları Bildirgesi Avrupa Kentsel Şartı’nın bir parçasıdır. Avrupa Kentsel Şartı’nın amacı, kentsel gelişmenin ve kentlerdeki yaşamın kalitesini yükseltmektir. Bu amaç, Avrupa Konseyi’nin temel hak ve özgürlüklerin korunması çabaları çerçevesinde değerlendirilmektedir.

“Bu şart;

- şiddetten, her türlü kirlilikten, bozuk ve çarpık kent çevrelerinden arınma hakkı;*
- yaşadığı kent çevresini demokratik koşullarda kontrol edebilme hakkı;*
- insanca konut edinme, sağlık, kültür hizmetlerinden yararlanma,*
- dolaşım özgürlüğü*

gibi temel kentli haklarının olduğu inancını esas kabul eder.

Ayrıca şart;

söz konusu hakların, yaş, cinsiyet, ırk, inanç, milliyet, toplumsal-ekonomik ve politik statü, ruhsal ve bedensel özür gözetmeksizin, tüm insanlara eşit koşullarda uygulanmasını savunur.

Bu nedenle, yerel ve bölgesel yönetimlerin önemli bir sorumluluğu da, doğru kalkınma stratejileriyle, söz konusu kentli haklarını korumaktır.”

Aşağıda, bu Şart'ın bir parçası olan Avrupa Kentli Hakları Bildirgesi'nin yer verdiği ve tanımladığı haklardan bazılarının kadınlar açısından taşıyabileceği anlamları yorumlamaya çalışacağız.

Avrupa Kentli Hakları Bildirgesi (1992)

Avrupa yerleşimlerinde yaşayan kent sakinleri şu haklara sahiptir:

----- * -----

♣ **İSTİHDAM:** *Yeterli istihdam olanaklarının yaratılması. Ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının ve kişisel ekonomik özgürlüklerin sağlanması*

♣ **EKONOMİK KALKINMA:** *Bütün yerel yönetimlerin, doğrudan veya dolaylı olarak, ekonomik kalkınmaya katkı konusunda sorumluluk sahibi olması*

----- * -----

◆ İstihdam ve ekonomik kalkınma ile ilgili en önemli sorun, “yoksulluğun kadınlaşması” olarak ortaya çıkıyor. Kentler göç dalgalarıyla giderek büyürken, özellikle azmanlaşan büyük-kentlerde insanların çoğunluğunun temel gereksinimleri bile karşılanamıyor. Beslenme yetersizliği, işsizlik, mülksüzlük, korkunç bir yoksullukla sarmalanıyor. Bugün yeryüzünde, ağırlıklı olarak gelişmekte olan ülkelerde, büyük çoğunluğunu kadınların oluşturduğu 1 milyar'dan çok insan, kabul edilemez yoksulluk koşulları içinde.

◆ Dünya ekonomisindeki dönüşümlerin getirdiği belirgin eğilimlerden birisi, kadınların, derecesi bölgeden bölgeye değişen fakat her durumda artan yoksulluğu olmuştur. Yeryüzündeki yoksulların %70'inin kadınlar olduğu kestiriliyor.

◆ Bu, “yoksulluğun kadınlaşması” anlamına gelir. “Neden?” diye sorduğumuzda:

- Çünkü kadınlar üretim kaynaklarına, sermayeye, mülkiyete, kredilere ulaşamıyorlar;
- Ekonomik ve politik karar mekanizmalarında yer alamıyorlar;
- Eğitim ve bilgi teknolojilerine ulaşamıyor,
- İş piyasasında erkeklerle rekabet edemiyorlar;
- Hamile kalıp doğuruyorlar, çocuklarına, kocalarına, yaşlı ve hastalara evlerinde bakmak zorunda kalıyorlar.

Durum böyle olunca, ünlü Alman atasözünde dendiği gibi, evet, “KENT HAVASI ÖZGÜR KILAR”; ama, üretim kaynaklarına, sermayeye, mülkiyete, teknolojiye, sahip olanları, ücretsiz bakım hizmeti sunmak gibi bir asli görevle yükümlendirilmiş olmayanları... Yani...?

◆ Yoksullukla başa çıkmaya çalışan ailelerde en elverişsiz, en kötü koşullarda çalışanlar genellikle kadınlar. Yoksulluk kadınları cinsel sömürüye açık oldukları durumlara bile zorlayabiliyor.

◆ Kentsel istihdama bakıldığında, ülkemiz kentlerinde kadınların işgücüne katılma oranının %17 olduğu görülüyor. Bu %17 de genellikle cinsiyete dayalı ayrımcılığa maruz kalıyor. Düşük statülü ve düşük ücretli işler kadınlara uygun görülüyor. Sanayide istihdam edilen düşük eğitilmiş kadınlar ise, ağırlıklı olarak ihracata yönelik olarak etkinlik gösteren konfeksiyon, gıda vb. işkollarında, enformel sektör kapsamındaki kayıt-dışı firmaların vasıfsız işlerinde, toplumsal güvencesiz ve ağır koşullarda çalıştırılıyorlar.

◆ Kentlerde istihdam edilen kadın sayısının artmamasının bir nedeni, kırsal kesimden yeni göç etmiş ailelerde tutucu toplumsal ve kültürel değerler çerçevesinde, kadının çalışması yerine, erkek çocuğun çalışmasının yeğlenmesidir. Konfeksiyonda yaygın biçimde istihdam edilen genç kadınların çalışması ise işverenler, aileler ve kadınların kendileri tarafından evlenene kadarki geçici bir çalışma olarak değerlendiriliyor.

◆ Yaşam koşullarının giderek zorlaşması, kentlerdeki kadınların ekonomik etkinlikte bulunma isteğini artırmakla birlikte,

- iş olanaklarının sınırlılığı,
 - kadınlar için özel mesleki eğitim programlarının yaygınlaşmamış olması,
 - çocuk sahibi kadınlar için yeterli ve ucuz çocuk bakım hizmetlerinin bulunmaması,
 - kredi gibi desteklere ulaşmanın güçlüğü,
 - evde üretim yapan kadınlara pazarlama olanaklarının sunulmaması
 - ev-içindeki ataerkil işbölümünün değişmesi (önceden çalışmış bulunan kadınların %52'si de ailevi nedenlerle işten ayrılıyor!)
- gibi türlü nedenler kadınları engelliyor.

◆ Evde üretim yapan çok sayıdaki kadın toplumsal güvenceden ve örgütlenme olanağından yoksun. Özellikle evde parça başı iş yapan kadınlar, örgütlenemedikleri, ihracatı ucuz emeğe dayandığı ve bu tür çalışmaya gönüllü kadın sayısı çok olduğu için, son derece düşük ücretler alıyorlar ve her an işsiz kalma tehdidiyle karşı karşıyalar.

◆ Yoksul ve işsiz kadınlardan bir bölümü de gündelikçi, aşçı, hizmetçi, çamaşırcı, çocuk bakıcısı olarak, fakat yine sigortasız ve güvencesiz çalışmaya razı oluyorlar.

◆ Bu kadınlara ne geleneksel sendikal örgütlenme ulaşabilmekte, ne de egemen politika anlayışı bu sorunu görmek istemektedir. Özellikle kadın ve erkek işsizliğinin yoğun olduğu büyük-kent varoşlarında kadınların bu tür işlerde çalıştığı, erkeklerin ise işsizler kahvesinde oturduğu yeni bir aile tipi oluşmuştur.

◆ Bu koşullarda yoksul ailelerde yetişkin kadınların çalışması, evdeki işlerin ve çocuk bakımı sorumluluğunun kız çocuklarına devredilmesi anlamına geliyor. Kızlar, eğitimden uzaklaşıyor ve içinde buldukları döngüyü kıramıyorlar.

Kahire Eylem Planı (1994), 12. bölüm md.7: Kadınların ekonomik kalkınmaya hem mevcut hem de olabilecek katkılarını daha gerçekçi bir biçimde tanımlayabilmek için;

-kadınların toplumsal konumlarının yanı sıra işgücü içindeki durumlarının ayırd edici özelliklerini açıklığa kavuşturmak,
-bu ayırd edici özellikleri, kadınların gelir elde etme koşullarını düzenlemeye yönelik politika ve program kararlarına temel almak,
-özellikle aile içindeki ve enformel kesimdeki karşılığı ödenmeyen ekonomik etkinlikleri hesaba katmak gerekmektedir.

Kopenhag Eylem Programı (1995), md.III-56d:

-Cinsiyetçi işbölümünü güçlendiren politika ve tutumların değiştirilmesi,
-annelik ve ebeveynlik izni için toplumsal koruma,
-evle ilgili işlerin yükünü azaltacak ve paylaşımını kolaylaştıracak teknolojiler,
-ebeveynlerin gönüllü olarak yarı-zamanlı istihdam edilmeleri ve iş paylaşımını da içerecek biçimde esnek çalışma düzenlemeleri,
-ulaşılabilir ve maliyeti karşılanabilir nitelikli çocuk bakımı hizmetleri gibi kurumsal destek sağlanması,
-çalışan ebeveynlerin çalışma ile aile sorumluluklarını uzlaştırmalarını kolaylaştırmak,
-tek ebeveynli hanehalklarının gereksinimlerine özel dikkat göstermek;

md.III-56e: Erkeklerin, çocuk bakımı ve evişi de içinde olmak üzere aile ve hanehalkı sorumluluklarının bütün alanlarında etkin rol üstlenmeye özendirilmesine yönelik eylemler zorunludur.

Pekin Eylem Platformu (1995), Kesim IV: Yoksulluğun ortadan kaldırılması ve sürdürülebilir kalkınmada başarıya ulaşılabilmesi için, ekonomik ve toplumsal politikalar ile yoksulluğun ortadan kaldırılması stratejilerinin oluşumuna kadınlarla erkekler tam ve eşit olarak katılmalıdırlar. Yoksulluk, tek başına yoksulluk-karşıtı programlarla ortadan kaldırılamaz; demokratik katılımı ve bütün kadınların kaynaklar, fırsatlar ve kamu hizmetlerine erişimini sağlayacak ekonomik yapı değişimlerini gerektirir. (md.47).

Kadınlar evde, yerel toplulukta ve işyerinde, karşılığı gerek ödenen gerekse ödenmeyen emekleri aracılığıyla, ekonomiye ve yoksullukla savaşıma katkıda bulunurlar. Kadınların güçlendirilmesi, yoksulluğun ortadan kaldırılması için çok önemli bir etmendir (md.49).

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kadınların üretken gücü; sermaye, kaynaklar, kredi, toprak, teknoloji, bilgi, teknik yardım ve eğitime erişim kanalıyla artırılmalıdır.

Böylece kadınların gelirinin artması, beslenme, eğitim, sağlık bakımı koşullarının iyileşmesi ve hanehalkının içindeki konumunun gelişmesi olanağı doğacaktır. Kadınların üretken potansiyelinin açığa çıkarılması, kadınların kalkınmanın getirilerinden ve kendi emeklerinin ürünlerinden yararlanabilecekleri biçimde yoksulluk döngüsünün kırılması için yaşamsal önem taşımaktadır (md.55).

Kadınlar ne diyor?

“Dışarda iş bulsam, çocuğuma kim bakacak? Yuva, kreş çok pahalı.”
“Eşimin kazandığı yetmiyor, dışarda iş bulamıyorum, evde çalışmak zorundayım.” “Ücretimiz çok düşük, işimiz sürekli olmuyor. En kötü yanı bu.” “Evde kim varsa işe yardım ediyor. Buna rağmen çalışma saatlerimiz çok uzun.” “Yapılan iş için işverenin depolama, aydınlatma, ısıtma giderleri yok. Yol ve yemek parası vermesi de gerekmiyor. İşverenler için çok avantajlı.” “Ekonomik bunalım anında ilk etkilenenler ev eksenli çalışanlar oluyor.” (Türkiye’de Ev-Eksenli Çalışan Kadın İşçiler: Sorunlar ve Örgütlenme Stratejileri toplantısına katılan bir grup kadın - Pazartesi, Kasım 1999: 7)

◆ Fiziksel ve toplumsal altyapının sağlanmasından çöp toplamaya, yeterli açık ve yeşil alan ayrılmasından çeşitli kuruluşların sağlık koşullarına uygunluk denetimine, kömür, meyve, sebze gibi çeşitli malların ucuza sağlanması ve dağıtımından toplu taşımacılığa kadar, yerel düzeyde sunulan pek çok mal ve hizmet vardır.

◆ Yerel düzeyde sunulması gereken birçok hizmetin yeterince ya da hiç sunulmaması, ya da maliyetinin artması durumunda ortaya çıkan boşluk ağırlıklı olarak kadınlarca dolduruluyor ya da kadınların üstlenmek durumunda olduğu birtakım işleri yerine getirmelerini güçleştiriyor.

◆ Özellikle gecekondu alanlarında düzenli kullanma ve içme suyu sağlanmaması durumunda suyu uzaktan taşıyanlar, çamaşırı yıkamak için su kaynağına götürüp getirenler, çöplerin sokaktan toplanmaması durumunda belli bir yere taşımak durumunda kalanlar, yeterli çocuk ve yaşlı bakım hizmetinin olmaması durumunda bu yükü çekenler, kadınlardır.

◆ Kadınların yükü, özellikle devletin ve yerel yönetimlerin toplumsal hizmetlerden kısıntı yaptığı, bu hizmetlerin görülmesini denetimsizce özel sektöre devrettiği durumlarda ağırlaşır.

◆ Ev dışında çalışmak isteyen ya da çalışmak zorunda olan pek çok kadının, çocuk ve yaşlı bakımı, kreş gibi hizmetlerin yetersizliği ve / ya da pahalı olması nedeniyle, bu isteğinden ya belli bir dönem için ya da tümüyle vazgeçtiği de biliniyor. Vazgeçmediği durumlarda, genellikle eve yakın işler yeğlenir, böylece kadının çalışma olanakları bir kez daha sınırlanır. Şehircilik konusunda çalışan ünlü bir bilim insanının dediği gibi:

“Kadınların ikincil bağımlı rolü konut, ulaşım ve kamu hizmetlerinin ‘sürdürülebilmesi’ için yapılan yatırımı en aza indirmeye olanak sağlamaktadır. Sonuçta sistem hala ‘işliyorsa’, bu, kadınların parasız ulaşımı garantilemesi (insan ve mal hareketi), evlerini tamir etmesi, kantin olmadığında yemek hazırlaması, etrafta alışveriş için dolaşmaya daha fazla zaman ayırması, bakımevi olmadığında diğerlerinin çocuklarına bakması ve sosyal bir boşluk olduğunda veya kültürel yaratıcılığın yokluğunda üreticilere ‘parasız eğlence’ sağlaması nedeniyle olmaktadır. Eğer ‘hiçbir şey yapmayan’ kadınlar ‘yalnızca bunu’ durdursalar, bildiğimiz biçimiyle tüm kent yapısı işlevlerini sürdürmekten aciz kalacaktır.” (Castells, 1977, çev.1997: 221)

Kadınlar ne diyor?

“Elektrik, su yoktu. Benim ve beyimin annesi de bizde. Suyu taşıyıp bulaşık yıkarız, tam biter, bizim adam, ‘bi de çay yap da içelim’ der, halden hiç anlamaz. Ertesi gün de hadi işe git.”

“Su yoktu. Geceyarısı kalkardık su çekerdik aşağıdaki dereden, tepeden omuzlarımızda omuzluğumuzdan taşırdık” (Ankara’dan iki kadın - Erman, 1998: 214)

“Cereyan parası yatırarak yerin olsa, bir su parası yatırarak yerin olsa, telefon parası. Hiçbir şey yok. Erkenden gidip su parası, cereyan parası için kuyruklara giriyorsun” (WALD, 1998: 5)

Gündem -21 (1992), 24.kesim, md.3-d: Yerel yönetimler, işverenler ve öteki ilgili kuruluşlarca daha çok ve pahası ödenebilir bakımevi ve kreş kurulması, hane-içi sorumlulukların kadınlarla erkekler arasında eşit bir temelde bölüşülmesini özendirerek, kadınlarla kız çocukların evdeki ve ev dışındaki ağır iş yükünün azaltılması hedeflenmelidir.

md.8: Özellikle toplumsal hizmetler, eğitim ve sağlığa yönelik harcamaların kısıldığı, yiyecek ve yakıt yardımlarının kaldırıldığı yapısal uyum programlarının kadınlar üzerindeki özel etkileriyle ilgili olarak araştırmalar ile politik analizlerin yapılması gerekmektedir.

Kopenhag Bildirgesi (1995), md.29: Yoksulluğun kökenindeki nedenleri ortadan kaldırmaya yönelik politikalar ile herkesin, yiyecek, eğitim, iş, geçim, temel sağlık hizmetleri, sağlıklı içme suyu, yeterli konut, toplumsal ve kültürel yaşama katılım gibi temel gereksinimlerinin giderilmesine yönelmek, bu çerçevede yoksulluğun en çok yükünü taşıyan kadınlarla çocukların gereksinimlerine ve haklarına özel öncelik vermek gereklidir

Habitat-II Küresel Eylem Planı (1996), md.119: İnsan yerleşmelerinin toplumsal cinsiyet gereksinimlerine duyarlı biçimde planlanmasını ve yönetimini teşvik etmek için, yerel yönetimler de içinde olmak üzere uygun düzeylerdeki yönetimler, kadın grupları ve diğer ilgili taraflarla işbirliği yaparak, kadın gruplarının, toplumsal gelişmenin çevresel altyapı ve temel kent hizmetlerinin sağlanması ile ilgili her alanında katılımını teşvik eden ve aktif olarak izleyen politika ilkeleri ve programlar geliştirmeli; kadınların kendi kooperatiflerini kurmaları ve diğer kooperatiflere üye olmalarını teşvik etmelidir.

♣ **KENTSEL İŞLEVLERİN UYUMU:** *Yaşama, çalışma, seyahat işlevleri ve toplumsal etkinliklerin olabildiğince birbiriyle ilintili olmasının sağlanması*

----- * -----

◆ Sanayileşmeye dayalı kentleşme süreciyle birlikte gelişen planlama anlayışı, özellikle çalışma alanlarının oturma alanlarından ayrılmasını savunmuştur. Bu tür bir ayırmanın temel gerekçesi, fabrikaların halk sağlığına zarar vereceği düşüncesidir. Fakat, madalyonun görünen yüzü bu ise, görünmeyen yüzü de çalışma alanlarının (işyeri) “erkek mekanları”, oturma alanlarının (ev) “kadın mekanları” olarak algılanmasıdır.

◆ Öteki kentsel işlevlerden (çalışma, dinlenme-eğlenme, alışveriş vb.) yalıtılmış ve içindikileri de yalıtılan konut ve konut çevresi tasarımı, “kadın işi” olarak tanımlanan işlerin kadınların üzerindeki yükünü mutlaklaştırıyor.

◆ Kadınların kentsel işgücü piyasasına girmeleriyle birlikte kentsel toprak kullanımındaki bu ayırmanın kadınlar açısından yaratabileceği güçlükler de daha belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Birçok kadın, bir yanda ailesinin, öte yanda işgücü piyasasının taleplerinin biçimlendirdiği iki ayrı dünyanın kıyısında yaşıyor.

◆ Kadınların ücretli çalışma yaşamı ile çocuk bakımı, alışveriş ve hanehalkı için gerekli öteki işler arasında kurdukları ilişki, çoğu kez, “kayıp zamanlar” ve / ya da “kayıp

ücretler” anlamına gelir. Çünkü kadınlar, kentin farklı yerlerinde düzenlenen bir dizi etkinliği, sorunlu bir biçimde bir arada gerçekleştirmek zorundadır.

◆ Bir benzetme yapılacak olursa, kadınlar, evdeki artık kumaş parçalarını birleştirerek ürettikleri “yamalı bohça”ların bir benzerini kentteki etkinlikleriyle üretirler. “Her çalışanın evi çekip çevirecek bir karısı olduğu” varsayımına göre tasarlanmış işyerine giderken ve oradan dönerken başka birçok işi de yapmak durumundadırlar; fakat bu işlerin yapılacağı yerler hep kentin başka başka alanlarına yerleştirilmiştir.

◆ Kadınların evdeki işleri ile işyerindeki işleri arasında köprü görevi görecektir pek az hizmet vardır. Her semtte maliyeti düşük ve ulaşılabilir çocuk bakımı hizmetleri, ucuz alışveriş merkezleri yoktur. Kadınlar genellikle düzensiz saatlerde çalışırken, transit güzergahlar çoğunlukla olağan mesai saatlerine göre ayarlanmıştır. Ücretli işlerin çalışma saatleri okul ya da kreş saatleriyle uyumlu değildir.

◆ Artan işsizliğe ve azalan hizmetlere bir tepki olarak, kadınların önemli bir bölümü ücretli çalışmalarının mekanını değiştirmiş ve genişleyen “kendini istihdam” kesiminin en hızlı büyüyen bileşeni durumuna gelmişlerdir. Tekstilde, mücevherde vb. parça-başı iş gibi, bu yeni işlerin çoğunun mekanı evdir.

◆ Kadınlar, çocuk bakımı, temizlik gibi işlerindeki zorluklarının bir sonucu olarak başka kadınları istihdam eder ya da onlardan yardım isterler. Böylece, çocuk bakımı, sağlık, dahası danışma gibi hizmet ağları ve evde para kazanma ağları kadınlarca ve kadınlar arasında oluşturulup sürdürülür. Bir başka deyişle, bu tür işleri üstlenenler, tek tek kadınlar değil, bir bütün olarak kadınlardır. Erkeklerin işini kolaylaştıran bu “hizmet”lerin kesintisizliği, böylece, kadınlar arası dayanışma ağlarıyla sağlanır.

◆ Bu gelişmeler, üretici-tüketici, kamusal hizmet-özel arz, işyeri-ev gibi ayrımların üzerinde yeniden düşünülmesini gerekli kılmaktadır. Evde reçel ve bilumum gıda maddeleri yapıp ailesinin tüketimine sunan kadın üretici midir, tüketici mi? Kadınların birbirilerinin çocuklarına bakmaları kamusal hizmet midir, özel arz mı? İçinde kız çocuk kardeşlerine bakarken kadın tarafından seri bir biçimde konfeksiyon üretilen konut işyeri midir, ev mi?

Kadınlar ne diyor?

“Şehre binde bir işimiz düştüğünde gidiyoruz. Fakirler hiç gidemiyor.” “Dışarda değil de evinde çalışan oluyor. Fıstık, boncuk, dikiş, nakış yapıyorlar. Yapabilen yapıyor.” “Fısırtık pis iş, her yere dağılıyor. Çocuklar yemek istiyor. Onlar yerse paramı kesiyorlar” (Gaziantep’ten üç kadın - WALD, 1998: 20-2)

“Beyler sabahleyin işine biz de kuyruk peşine. Biz de erkeklerle sabah 7’de evden çıkarız su parası, telefon parası, elektrik parası, sigortan varsa sigorta parası yatırmaya. Akşama kadar sıra kuyruk. O gün yetişemezsin, bir hafta sırayla gidersen peş peşe.” (Bursa’dan bir kadın - WALD, 1998: 9)

Nairobi Stratejileri (1985), md.121: Hanehalkıyla ve çocukların bakımıyla ilgili sorumlulukların ailede eşit paylaşımının yanı sıra, toplumsal altyapı önlemlerine öncelik verilerek toplumun bu sorumlulukları aileyle paylaşmasının sağlanması hedeflerden biridir.

Pekin Eylem Platformu (1995), md.II-29: Kadınlar ailenin refahına ve toplumun gelişmesine, hala tam anlamıyla tanınmayan, büyük bir katkıda bulunurlar. Annelik ile ebeveynlerin ailedeki ve çocukların yetiştirilmesindeki rolünün toplumsal önemi tanınmalıdır. Çocukların yetiştirilmesinde ebeveynlerin ve bir bütün olarak toplumun ortak sorumluluğu zorunludur. Gebelik, annelik, ebeveynlik ve kadınların doğurmadaki rolü, ayrımcılık için bir dayanak olmaması gerektiği gibi, toplumda kadınların tam katılımını da kısıtlamamalıdır. Aynı zamanda, birçok ülkede, öteki aile üyelerine bakım sağlamada kadınların üstlendiği önemli rol tanınmalıdır.

Habitat-II Küresel Eylem Planı (1996), md.119: İnsan yerleşmelerinin cinsiyete duyarlı biçimde planlanmasını ve yönetimini teşvik etmek için, yerel yönetimler de dahil olmak üzere uygun düzeylerdeki yönetimler, kadın grupları ve diğer ilgili taraflarla işbirliği yaparak, kadınların genellikle enformel sektörde buldukları iş ve pazarlama faaliyetinde evlerini kullandıkları gerçeğini planlama sürecinde göz önünde tutmalıdır.

♣ *GÜVENLİK: Mümkün olduğunca suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış emin ve güvenli bir kent. Suçun önlenmesinin toplumun bütün üyelerini sorumluluğunda olması. Mağdurların kollanmasının yerel güvenlik politikasının temel unsuru olarak kabul edilmesi*

♣ *KİŞİSEL BÜTÜNLÜK: Bireyin toplumsal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimini, kişisel refahını destekleyecek kentsel koşulların oluşturulması*

----- * -----

◆ Kadınlar için güvenlik, erkeklerden daha farklı ve genellikle “daha fazla” bir anlam taşır. Erkeklerin de karşı karşıya kalabilecekleri kişisel tehditlere ek olarak, kadınlar hemen hemen yaşamın her alanında cinsel tacizin türlü biçimlerine, ev-içinde sözel ve fiziksel şiddete maruz kalırlar.

◆ Aynı kentin aynı sokaklarında yürüyen kadınlarla erkekler, özellikle belli bir saatten sonra, çok farklı duygular yaşarlar.

◆ Kadınlara açıkça olmasa da üstü örtülü olarak yasaklanmış ya da girişi belli kurallara bağlanmış “ortak” mekanlar vardır. Ortak bir açık alan olarak park, ergen kız çocuklarının rahatça oynayabilecekleri ya da gezebilecekleri bir mekan değildir çoğu zaman. Kimi parklarda belli bir saatten sonra kadınlar için girişi olanaklı olmayan yerlerdir. Belli yerlerde rahatça dolaşmak ancak belli bir biçimde giyinmiş olmaya, “koruyucu” bir erkekle birlikte bulunmaya ya da belli bir yaş geçmiş olmaya bağlıdır.

◆ Kentte, kadınların bedensel ve ruhsal bütünlüğünün korunmasına yönelik etkili önlemler alınmış değildir.

- Otomobil güvenliğini yaya güvenliğinden öne geçiren alt-geçitler,
- yürüyüş yolları boyunca ilerleyen yüksek sağır duvarlar,
- yetersiz sokak ve cadde aydınlatması,
- binalar arasındaki dar geçitler,
- bakımsız ve tehditkar açık alanlar,

- ortak kamusal mekanlarda yeterli ve eğitilmiş güvenlik görevlilerinin bulunmaması,
- karakollarda özel durumlar için eğitilmiş kadın polis bulundurulmaması
kadınların hem kentsel güvenliğini hem de “yardım” istemelerini güçleştiren koşullardır.

◆ Ev-içinde şiddete maruz kalan kadınlar için destek politikaları yok denecek kadar azdır. Sığınma evleri, danışma, psikolojik ve hukuksal destek merkezlerinin açılması öncelikler sıralamasının sonlarında yer alır, çoğunlukla da bu tür önlemlere hiç yer verilmez. Bu tür yardım mekanizmaları oluşturmaya çalışan sivil girişimler çoğunlukla kamusal destek göremezler. Ev-içinde şiddetin türlü biçimlerine maruz kalan kadınların yalnızca “özel alan kişileri” olarak değil, aynı zamanda “yurttaş” ya da “kenttaş” olarak da zarar görmekte oldukları unutulur.

“Orada” da...

“Güpegündüz New York’un göbeğinde...

12 Haziran Pazar günü New York’un göbeğindeki Central Park’ta, yaşları 14-40 arasındaki otuzdan fazla kadına, yaklaşık yirmi adam durup dururken saldırdı. Kadınlar, polisler de dahil olmak üzere, parkta bulunanların gözleri önünde dayak yedi, yerlerde sürüklendi, sözlü ve fiili cinsel tacize uğradı... Polis sonradan amatör videolardan elde ettiği görüntülerden yararlanarak, zanlılardan bazılarını yakaladı. New York’taki kadın örgütleri bu olay üzerine, ‘Central Park’ı Geri Alalım’ sloganıyla bir kampanya başlattı. Bildirilerinde, ‘Gerek Central Park’ta, gerekse New York’un her köşesinde güvenlik içinde gezebilmek hakkımız. Kadınlara yönelik şiddet ve saldırıların ciddiye alınmasını talep ediyor, polisin kayıtsız kalmasını protesto ediyoruz’ sözleri yer alıyordu.” (B.E., Pazartesi, Temmuz 2000:28)

“Burada” da...

“Eryaman’da Tecavüz...

Eryaman Ankara’nın yeni yerleşim bölgelerinden. Merkezden uzak ve fiyatlar açısından şehir içinden daha ucuz. Bu yüzden tek başına yaşayan kadın sayısı fazla. Geçtiğimiz aylar içerisinde tam dokuz kadın Eryaman’da tecavüze uğradı.... Şimdi Eryaman’daki kadınlar evlerine daha erken dönmeye çalışıyorlar. ... Sadece bir kadın dava açmış durumda. Yine Eryaman’da oturan bir arkadaşından dönerken, aynı yerdeki ünlü bir marketin müşteri servisi aracına biniyor ve tecavüze uğruyor. ... Bu arada, sivil inisiyatif oluşturmak için yapılan toplantıda tecavüze uğrayan kadının neden o saatte arabaya bindiği sorgulanıyor...” (Humayun, Pazartesi, Ocak 2000: 11)

Viyana Bildirgesi (1993), (md.18/2, 28, 38): Kamusal ve özel yaşamda toplumsal cinsiyet temelli şiddet üzerinde önemle durulmalıdır. İnsan onuru ve değeriyle bağdaşmayan cinsel taciz ve sömürü, kadın ticareti, savaşta sistematik tecavüz, cinsel kölelik, zorla gebe bırakmayı da içeren bu şiddet türünün ortadan kaldırılması gereklidir.

Habitat-II Küresel Eylem Planı, 1996, md.119: İnsan yerleşmelerinin cinsiyete duyarlı biçimde planlanmasını ve yönetimini teşvik etmek için, yerel yönetimler dahil, uygun düzeylerde hükümetler, kadın grupları ve diğer ilgili taraflarla işbirliği yaparak, yoksul, evsiz, göçmen, sığınmacı kadınların, yerinden olmuş ve uluslararası korumaya muhtaç kadınların ve ülke içinde yerinden olmuş kadınların karşılaştığı sorunlar ve özellikle fiziksel ve cinsel taciz ile ilgili sorunlar hakkında toplum duyarlılığını artırmalıdır.

md.123: İlgili politikaları uygulamaktan sorumlu olanların, kadınlara karşı şiddetin nedenleri, sonuçları ve mekanizmaları hakkındaki bilgi ve anlayışlarını derinleştirmek suretiyle, suç önleme politika ve programlarında toplumsal cinsiyet bakış açısını teşvik ederek, kadınların topluluk içindeki güvenliğini artırmalı, uluslararası ve ulusal seks ticareti şebekelerini dağıtmak için toplu ve ivedi önlemler almalıdırlar.

♣ **KONUT:** *Mahremiyet ve dokunulmazlığı güvence altına alınmış, sağlıklı, maliyeti düşük - pahası ödenebilir, yeterli konut stoğunun sağlanması*

----- * -----

◆ İçinde yaşadığımız kentler ve konutlar neredeyse tümüyle erkekler tarafından tasarlanmış ve yapılmıştır. Bu süreçte kadınların yaşam döngüleri ve gereksinimleri göz önüne alınmamıştır. Konut sorununun aynı zamanda kadın sorunu olduğu unutulmuştur. Oysa kolayca edinilebilen, kadınların gereksinim ve durumlarına uygun konutların yokluğu, dünyanın her yerinde bir sorundur.

◆ Çoğu kadının yaşamında konut ve yakın çevresi neredeyse tek yaşama alanıdır.

◆ Pek çok kadın için gelir getirici etkinliklerin de evde yapıldığı koşullarda bu durum daha da ağırlaşır. Çünkü günümüz kentleri işyeri-ev ayırmasına göre tasarlanmıştır; evde yapılan üretim “görünmez” kalıp bu tür üretim yapan kadınları güç koşullar karşısında bırakır: Evin içinde ayrı ve elverişli bir çalışma mekanı bulunmaz; çünkü zaten konutlar “kadına ait bir mekan” ayıracak biçimde tasarlanmamıştır. Evde üretimin kimi biçimlerinin getirdiği kirlilik, toz, dağınıklık ve bunların gerek fiziksel gerekse ruhsal açıdan verdiği rahatsızlık söz konusudur. Ayrıca, kimi işlerde kullanılan elektrik, iplik, vs. gibi girdilerin maliyeti de evde üreten kadının sırtına yüklenir.

◆ Kadının konut sorunuyla ilgili bir başka nokta, nüfus ve hanehalkı yapılarındaki değişimlerle ilgilidir. Artan sayıda kadının, er ya da geç, yaşamının bir aşamasında “geleneksel” ailenin dışında barınmak sorunuyla yüz yüze kaldığı ve kalacağı yönündeki görüşler ve kanıtlar çoğalmaktadır. Dünyadaki hanehalklarının üçte birinin reisinin kadın olduğu kestirilmektedir. Kadınların aile reisi olduğu hanehalkları özellikle yoksullar arasında yaygındır. Ne var ki, “uygun aile” düşüncesinin etkisiyle de bu kadınların durumu, konuta ilişkin özel gereksinimleri göz önünde bulundurulmaz. Aile reisi olan ya da yalnız yaşamak

durumunda olan kadınlar, kiracı olmak durumunda iseler türlü önyargılar nedeniyle uygun kiralık ev bulmakta da güçlük çekerler.

◆ Son olarak, kadınların konutla ilgili, kredi, arsa gibi birtakım olanaklara ulaşmaları ve konutun mülkiyetine sahip olmaları, ekonomik kaynakların cinsler arasında adaletsiz dağılımı ve yasal düzenlemelerin kadınlar lehine maddelere yer vermemesi nedeniyle, son derece güçtür.

Ev-lenmek isteyen bir kadının “küçük öykü”sü...

“Kiralık evden çok çektim. Kiralık ev arama kıyafetlerim oldu. Yakası çeneme kadar kapalı, etekleri yerde. ... Hem annem ve oğlumla birlikteydim önceleri. Yani ‘yarım aile’ sayılırdım. Bu iki kişi beni zaptedebilirdi ama bu da yetmedi. Evlere girerken iki kat depozitler, yüksek peşinatlar isteniyordu, evlerden çıkarken depozitlerime el konuyordu. E, dul bir kadına ev veriyorlardı, bunun bedelini ödemeliydim. Bir gün, dolar krizidöneminde, elimdeki üç-beş kuruşun, gözlerimin önünde benim rolüm olmaksızın üç-dört katına çıktığını gördüm. ... Bir öğretmen arkadaş ev yapıp satıyordu.... Artık ev..leniyordum. İki işte çalışıp, pek çok şeyden vazgeçip ev taksitlerimi zamanından önce ödüyordum. ... Ödemeler bitti ama işler bir türlü yapılmıyordu. ... Ev maceram başlayalı iki yıl oldu ve yalnızca dış kapı takılabildi. Artık, yardımsever arkadaş ve eşi de eskisi gibi değildi. Hem kadındım, hem ev almaya kalkışmışım. Otursaydım annemin bir odasında, iyi oluyordu bana. ... Ustalar yapacakları işler için yeni fiyat farkları istemeye başladılar. Peşin ödediğim işler için yeni paralar ödedim. Hala da ödüyorum. Ev sahibi olur muyum bilmem? Öykü, bunların kader olmadığına inanan bir kadının itilme öykülerinden yalnızca birisidir.” (Esra, İstanbul’dan - Pazartesi, Nisan 1996: 15)

CEDAW (Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, 1979), md.15/4:Yerleşilecek yer ve konutu seçme özgürlüğü açısından yasa önünde eşitliği sağlayacak hakların tanınması, devletin yükümlülükleri arasındadır.

Nairobi Stratejileri (1985), md.211: Kadınların konut kredisine erişimi, taşınmaz mal mülkiyet ve kullanım haklarının sağlanması, stratejik hedefler arasındadır.

2000 Yılına Kadar Konut için Küresel Strateji (1988), md.19: Kentsel arsa, finans, yapı gereçleri, yapım teknolojileri, konut ya da komşuluk birimi (mahalle) tasarımı ile ilgili bütün politika, program ve projelerin kadınlar için somut ve tanımlanabilir anlamları vardır. Bu nedenlerle, barınak ve altyapıyla ilgili süreçlerde kadınların katkıda bulunanlar ve yararlananlar olarak güçlendirilmeleri, kadın etkinliklerinin genel gelişme etkinlikleriyle bütünleştirilmesine özel önem verilmesi, kadınların barınmayla ilgili mal ve hizmet istemlerinin değerlendirilmesi gereklidir.

Pekin Eylem Platformu (1995), (md.IV:58n-q): Kadınların, özellikle yoksulluk koşullarında yaşayan kadınlarla kadın hanehalkı reislerinin, gereksinimlerinin karşılanmasına özel önem vererek, maloluşu elverişli konut elde edebilmelerinin ve arsaya erişimlerinin sağlanması, erişimin önündeki bütün engellerin ortadan kaldırılması hükümetlerin yükümlülükleri arasında olmalıdır.

Habitat-II Küresel Eylem Planı, md.78: Hükümetler, özellikle kadınların, kentsel arsaya eşit ve hakça erişimini engelleyen yasal ve toplumsal engelleri ortadan kaldırmak için özel sektör, sivil toplum kuruluşları, kooperatifçilik sektörü ve semt kuruluşları ile ortak hareket ederek, kadınların tam ve eşit katılımını sağlayarak, programlar geliştirmeli, bu tür program ve projeleri ilgili nüfus kesimi ve örgütlü gruplara danışarak oluşturmalı ve uygulamalıdır.

----- * -----

♣ **SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA:** *Yerel yönetimlerce, ekonomik kalkınma ile çevrenin korunması ilkeleri arasında uzlaşmanın sağlanması*

♣ **DOĞAL ZENGİNLİKLER VE KAYNAKLAR:** *Yerel yönetimlerin, yerel doğal kaynak ve değerleri akılcı, dikkatli, verimli ve adil bir biçimde koruması ve yönetmesi. Bunu yaparken, beldede yaşayanların yararının gözetilmesi*

----- * -----

◆ Çevre sorunlarının ve doğal kaynakların sürekliliğinin önemine ancak son çeyrek yüzyılda varılmaya başlanmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde çevreyle ve doğal kaynaklarla ilgili koruyucu ve iyileştirici önlemlerin alınması, bu alana kaynak ayrılması genellikle “lüks” addedilir. “Kıt kaynaklar”ın ekonomik getirisi olacak alanlara aktarılması yeğlenir. Bu nedenle, çevre kaynaklarının korunması ve iyileştirilmesi sorumluluğu, daha çok “halk”ın gönüllü etkinliklerine yüklenmek istenir.

◆ “Temizlik” daha çok bir ‘kadın işi’ olarak görüldüğünden olsa gerek, çevrenin korunması ve iyileştirilmesinde de pek çoğunlukla kadınlara misyon yüklenir. “Herkes kapısının önünü temiz tutarsa bütün kent temiz kalır” söyleminin altında da böyle bir mantık yatmaktadır. Cinsiyetçi işbölümü içinde kapıların önlerini temiz tutanın “herkes” değil, kadın olduğuna pek dikkat çekilmez.

◆ Çevre kalitesini asıl olarak bozan etkinliklerin sanayi kaynaklı olduğu, bu kuruluşları ve bu kuruluşlar aracılığıyla üretilen karı ellerinde tutanların ağırlıklı olarak erkekler olduğu da gözardı edilir. Bir başka deyişle, kadınlar, asıl sorumlusu olmadıkları sorunların maliyetine ortak edilmek istenir.

◆ Öte yandan, kadınlar daha çok “ev-işi” yaptığı için işleyen “yeşil kamu politikaları” oldukça yaygındır. Örneğin, ambalaj geri kazanımında atıkları evde ayrıştırmak işini üstlenen, geri kazanım merkezlerine, kumbaralarına ya da dükkanlara ambalajları geri götüren pek çoğunlukla kadınlardır. Bunun yerine belediye görevlilerinin evden eve ayrıştırılmış atık ya da dönüşümlü ambalaj toplaması yeğlenmez; bu işi karşılığı ödenmeden üstlenecek “birileri” vardır zaten .

◆ Bunun ötesinde, kimi durumlarda kadınlar, çevreye zarar veren deterjan gibi temizleyici kimyasalları kontrolsüz bir biçimde kullandıkları, çok fazla elektronik ev aleti kullanıp enerji israfına yol açtıkları, vs. için eleştirilir, suçlanırlar. Kadınların bütün bunları, kendileri için değil, başkaları (hanehalkının bakımı) için yaptığı unutulur. Kimi zaman bunları kısıtlamaya yönelik önlemler alınmaya çalışılır; böyle yaparak “kimin işi”nin güçleşeceği gözardı edilir.

◆ Başka bir açıdan baktığımızda, hava, gürültü, su ve toprak kirliliğinden en çok etkilenenler, gelişme çağındaki çocuklar ile zarar görmeye daha açık olan yaşlılardır. Çevre kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi için yeterli kamu kaynakları ve personeli ayrılarak etkili önlemler alınmadığı durumlarda, hastalıklar artar, hastaların bakımı da ‘kadın işi’ olduğundan, kadınların yükü bir kez daha artar. Oysa, suyu temiz akan bir evde kadın, sürekli hastalanan çocuklarına bakmak zorunda kalmadığı gibi, su arıtmak için ya da temiz içme suyu taşımak için de uğraşmaz.

◆ Özellikle yaşam kalitesi düşük gecekondular alanlarında bu tehlikeli durum, zamanının çoğunu evi ve yakın çevresinde geçiren kadının hem kendisi, hem bakmakla “yükümlü” olduğu insanlar için geçerlidir. Yeterli altyapının ve kirlilik denetiminin olmadığı sağlıklı bir ortamda sürekli taşınan kanalizasyonlar, patlayan borular, bu aksaklıklardan kaynaklanan lağım fareleri, asfaltsız yollar kadınların üzerindeki yükü en az iki katına çıkarır: Evi daha sık süpürmek, çamur temizlemek, hanehalkının üstünü başını daha sık yıkamak, çöplüklerden taşınan illetlerle uğraşmak, gürültüden uyanan bebeklerle başa çıkamamak...

Pekin Bildirgesi (1995), md.16: Sürdürülebilir ekonomik büyüme, toplumsal gelişme, çevrenin korunması ve toplumsal adalet temelinde yoksulluğun ortadan kaldırılması için kadınların ekonomik ve toplumsal gelişmeye dahil olması, insan merkezli sürdürülebilir kalkınmanın aktörleri ve yararlananları olarak kadınların ve erkeklerin eşit fırsatlara sahip olmaları ve tam ve eşit katılımları gereklidir

Pekin Eylem Platformu (1995), md.IV-56: Çevresel kaynakları sürdürülebilir biçimde kullanmada yoksulları, özellikle de kadınları güçlendirmenin önemini farkına varıldığı eşitlikçi bir toplumsal gelişme anlayışı, sürdürülebilir kalkınmanın temelidir

Gündem 21 (1992), md.2f: Ulusal hükümetlerce, kadınların çevre yönetiminde katılımını güçlendirecek önlemler alınmalıdır

Kopenhag Bildirgesi (1995), md.16g: Kadınlar çevresel bozulmanın etkileriyle başa çıkma çabasının getirdiği sorunlardan orantısız payda bir yükü üstlenmektedir

----- * -----

♣ **SAĞLIK:** *Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı çevrenin ve koşulların sağlanması*

----- * -----

◆ Bir kentli hakkı olarak sağlık hakkı karşısında kadının özgül konumundan yukarıdaki bölümlerde de yer yer söz ettik. Söylenenlere ek olarak, aile planlaması, gebelikten korunma, hamilelik ve doğumda tıbbi yardım ve kürtajdaki yetersizliklerden söz edilebilir.

◆ Aile planlaması ve gebelikten korunmadaki yetersizlik, neredeyse tümüyle “kadınların eğitimsizliğine ve bilinçsizliğine” bağlanır. Bu, haklı ve gerçekçi bir yaklaşım değildir. Çocuk istemediği halde hiç korunmayan kadınların büyük bir çoğunluğu ‘kocasının istemediğini’ ifade etmektedir. Öte yandan, korunma yöntemi kullanmak öncelikle kadının sorumluluğunda olacak ve kadın bedeni üzerinde gerçekleşecek bir işlem olarak görülür. Bütün bunlar kadının sorumluluğunu ve yükünü artıran yaklaşımlardır.

◆ Jinekolojik muayene ve tedavi yöntemlerinin rahatsız edici ve özensiz oluşu nedeniyle pek çok kadın doktora gitmekten kaçınır. Bu yüzden erken teşhisle giderilebilecek pek çok hastalık dönüşü olmayan aşamalara ulaşır.

◆ Kadınların bütün sağlık sorunlarında ve hamilelik gibi özel durumlarında, sağlık hizmetlerinin sunulduğu yerlerin yetersizliği ve yaygınlaştırılmamış olması, pek çok kadının sigortasız oluşu, önemli güçlükler yaratır. Bu güçlükler, kadının bakımını sağlamakla yükümlü olduğu kişiler hastalandığında da kendini gösterir. Bu durumda, aslında bir kamu

hizmeti olarak sunulması gereken sağlık hizmeti, kadınların sırtına, karşılığı ödenmeyen bir yük olarak yüklenir.

Kadınlar ne diyor?

“Sağlık da çok önemli aslında.Sağlığımız en önemli bir şey. Bu konularda bilgilenmek çok isteriz.”

“Kadın doktor çok iyi olur. Sağlık ocaklarında insanı azarlıyorlar. Azarlamasını bırak, önemsemiyorlar”

“Kadın doktor olursa derdini daha rahat anlatırsın mesela. Yani erkeğe gittiğinde o sorarsa söyleyebiliyorsu, sormazsa çekiniyorsun. Kadın olduğunda daha başka. Sigortaya gidiyorsun sigortada hangi doktor varsa mecburen gitmek zorundasın. Özele gittikten sonra kadını arasın bulursun ama sigortada hangisi denk gelirse mecburen gidiyoruz.” (Bursa ve Gaziantep’ten bir grup kadın - WALD, 1998)

Viyana Bildirgesi (1993), md.41: Kadınların yaşam süreleri boyunca en yüksek fiziksel ve ruhsal sağlık standardını yakalayabilmelerinde, ulaşılabilir ve yeterli sağlık bakımı, geniş kapsamlı aile planlaması hizmetleri ve bütün düzeylerde eğitime erişimin önemini vurgulanmalıdır.

Kahire Bildirgesi (1994): Cinsler arası eşitlik ve adaletin geliştirilmesi, kadınların güçlendirilmesi, kadına karşı bütün şiddet türlerinin ortadan kaldırılması, kadınların kendi doğurganlıklarını denetleme yeterliklerinin sağlanması nüfus ve kalkınmayla ilgili programların köşetaşlarını oluşturur.

Nairobi Stratejileri (1995), md.225: Özellikle kentsel yoksulluk yuvalarında sağlık koşullarının, ev ve iş çevresinin iyileştirilmesi, bu iyileştirme süreçlerinin planlanması ve uygulanmasına kadınların her düzeyde katılımının sağlanması hedeflerden biridir.

Habitat-II Küresel Eylem Planı (1996), md136: Bütün insanların, özellikle de yoksulların sağlık ve refahını yaşam süresi boyunca iyileştirmek için, yerel yönetimler de dahil olmak üzere bütün düzeylerdeki yönetimler, kadınların, yaşamları boyunca aile planlaması ve cinsel sağlık dahil, her çeşit ödenebilir sağlık hizmetlerinden tam olarak yararlanmalarını sağlayacak programları geliştirmeli ve uygulamalıdır.

----- * -----

♣ **ULAŞIM VE DOLAŞIM:** *Toplutaşım, özel arabalar, yayalar ve bisikletliler gibi bütün yol kullanıcıları arasında, birbirinin hareket yeteneğini ve dolaşım özgürlüğünü kısıtlamayan uyumlu bir düzenin sağlanması.*

----- * -----

◆ Ulaşım, görünürde kadınlarla erkekler açısından aynı anlama gelir. Oysa gündelik yaşam içindeki hareketliliğimizi daha yakından incelediğimizde, kadınlarla erkeklerin kent

içinde bir yerden bir başka yere nasıl ulaştıklarını düşündüğümüzde, ulaşımın farklı cinsler için aynı anlama gelmediğinin farkına varırız.

◆ Bir kere, kadınların eğitim düzeyinin daha düşük olması bunda etkilidir. Kentli kadınların %18'i hala okuma-yazma bilmemektedir. Bu, 100 kadından 18'inin hangi otobüse ya da dolmuşa bineceği konusunda bile birilerinden yardım istemek durumunda kalması anlamına gelir.

◆ İkinci olarak, kadınlar, ortalama olarak daha az gelire sahip olduklarından geniş alanlarda istedikleri gibi hareket etme, her istediğinde istediği yere gidip gelme olanağına sahip değildirler.

◆ Üçüncü olarak, kadınların erkeklerden çok daha az özel otomobil kullandığını görürüz. Ailenin bir arabası varsa da bu pek çoğunlukla aslında ailenin değil, babanın/kocanın kullanımındadır. Dolayısıyla, farklı cinsler açısından bakıldığında, kamusal toplu taşımacılıktan ağırlıklı olarak yararlananlar kadınlardır.

◆ Çocuğu hastaneye, kreşe ya da okula götüren, kreşten ve okuldan alan, evin alışverişini yapan, kentin farklı yerlerindeki akrabaları düzenli olarak ziyaret etmek durumunda olan, vs. de genellikle kadındır. Dolayısıyla kadınlar, yol üzerinde daha çok durdukları için daha kısa mesafeli yolculuklar yapmakta, genellikle daha çok yükü bir yerden ötekine gidip gelirler.

◆ Kısmi zamanlı çalışanlar, gündeliğe gitme, belli pazarlama uğraşları gibi enformel işlerde çalışanlar da çoğunlukla kadınlardır. Bu, birçok kadının olağan mesai saatleri dışında çalışması anlamına gelir. Oysa, toplu taşıma araçlarının seferleri mesai saatleri dışında belirgin biçimde azaltılır.

◆ Yaya olarak kent-içi yolculuk yapanlar da çoğunlukla kadınlardır. Yaya kaldırımında bebek arabasıyla ilerlemeye çalışan kadının önüne çoğu kez kaldırım üzerine park etmiş bir araba ya da gereksiz bir yükselti çıkar, kaldırımlara rampa yerleştirmek nadiren düşünülür. Bebek arabasıyla yürümeye çalışan kadın ola ki kaldırımı sağ salim engelsiz tamamladı, karşısına sayısız merdivenle inilip çıkılan ya üst ya da alt-geçit çıkacaktır. Çünkü kentler, ağırlıklı olarak erkeklerin kullanımındaki özel otomobillerin hareketliliğini kolaylaştırmak üzere düzenlenmiştir.

◆ Son olarak, kadınların istediği zaman istediği yere rahatlıkla gitmesini engelleyen bir unsur olarak, yeterli aydınlatması olmayan, güvenliği sağlanmamış sokaklar, caddeler ve açık alanlardan söz edilebilir. Bu konuya, yukarıda, güvenlik ve kişisel bütünlük hakkı ile ilgili bölümde de değindik.

Kadınlar ne diyor?

“Vallahi doğru dürüst araba bile yok bizim buralara. Çarşıya çıkmamız için bir tane belediye arabası var saatlerce bekliyoruz. Ayda yılda bir kere çarşıya çıkıyoruz.”

“Şehre binde bir işimiz düştüğünde gidiyoruz. Fakirler hiç gidemiyor.”

(Gaziantep ve Bursa'dan iki kadın - WALD, 1998)

Nairobi Stratejileri (1985), md.216: Ulaşım biçimleri ve rotalarının düzenlenmesinde kadınların gereksinimleri göz önünde bulundurulmalıdır

Kahire Eylem Planı (1994) , md.15: Yönetimler, kırsal kesimden kente göçenlerin ulaşım kolaylıklarına erişimlerini desteklemelidir. Bunu yaparken, kadın işçilerin ve kadın hanehalkı başkanlarının durumuna özel dikkat gösterilmelidir

----- * -----

♣ **SPOR VE DİNLENCE:** *Yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun, her birey için, spor ve boş zamanlarını değerlendirebileceği olanakların sağlanması*

♣ **KÜLTÜR:** *Çeşitli kültürel, yaratıcı etkinliklerin ve benzeri olanakların sunulması ve katılımın sağlanması*

----- * -----

◆ Kentlerin pek çoğunda ne kadınların gereksinimlerine uygun spor tesisleri ne de boş zamanlarını (eğer kadınların “boş zaman”ı kalıyorsa!) değerlendirebilecekleri kapalı ve açık kamusal mekanlar yeterlidir. Var olanlar, genellikle, özel sektörün işlettiği, ancak az sayıda zengin kadının gidebildiği ve sınırlı gereksinimlere hitap eden tesislerdir.

◆ Oturma alanlarında bol bol kahvehane mevcutken, kadınların bir araya gelebilecekleri, yeni ilişkiler kurabilecekleri, ev dışında dinlenebilecekleri, çeşitli etkinlikler yapabilecekleri “kadın mekanları” yoktur. Kadınlar ancak evlerde ya da sokaklarda, evlerinin önünde toplanıp görüşebilirler.

◆ Kentlerde geniş açık alanlar futbola, bir başka deyişle erkeklere ayrılmıştır. Futboldan hoşlanan kadınlar bile, “kullanılan erkek dil” nedeniyle, buralara gitmekten büyük rahatsızlık duyarlar.

◆ Spor tesislerinde kadınlar için uygun soyunma giyinme odaları, çocuk bakımı kolaylıkları genellikle yoktur. Birçok kadın buralara yine tacize uğrama endişesiyle gelmez.

◆ Özellikle haftasonu dinlenceleri için uygun olan geniş piknik alanları ya da yüzme havuzları, çoğunlukla kentin dışında ve ancak özel arabayla ulaşılabilecek uzaklıktadır.

◆ Kadınlar için kendi spor, dinlenme, eğlenme ve kültürel etkinlik gereksinimleri kadar, çocuklarınınkini de önem taşır. Ne var ki, çocuklar ve gençlerin eğlenmesi, spor yapması, birlikte çalışması için yeterli kamusal olanakların, özellikle semt düzeyinde sunulmadığı bilinmektedir. Bu, kadınlar için, ek bakım yükü, çocuğunu bu tür yerlere getirip götürmekten kaynaklanan ek yorgunluk ve / ya da ek endişe kaynağı demektir.

Kadınlar ne diyor?

“Gazino çadırımız var mesela, orada pek kadınları görmezsiniz, onlar hep birşeylere koşturuyorlardır. Erkekler orada çay içiyor veya televizyon seyrediyor. Belki Türk toplumunun erkek egemen toplum olmasıyla ilgili bir şey var burda.” (Şevval, deprem yöresi Değirmendere’den - Pazartesi, Kasım 1999: 9)

Kahire Bildirgesi (1994), md.3-b: Eğitim, sağlık, bilim ve teknoloji, spor, kültür ve nüfusla ilgili etkinliklerin bütün boyutlarına kadınların, hem etkin karar veren hem katkıda bulunan hem de yararlanan anlamında tam katılımı hedeflenmektedir.

Habitat-II Küresel Eylem Planı (1996), md.117: Yerel yönetimler de içinde olmak üzere uygun düzeylerdeki yönetimler, gönüllü katkıların ayırında olarak ve sivil toplum örgütleri, semt örgütleri, kooperatifçilik sektörü, kamu vakıfları ve özel vakıflar ile yakın işbirliğinde bulunarak, toplumsal bütünleşmeyi geliştirmek için, konut, istihdam, toplumsal ve kültürel tesislerden yararlanma ile ilgili ayırıcıcı ve dışlayıcı uygulamaları önlemelidir.

♣ **KATILIM:** *Çoğulcu demokrasilerde; kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent yönetimlerinde, gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanması*

----- * -----

◆ “Çoğulcu demokrasi” kavramı, olanak verildiğinde, gereksinimleri ve çıkarları farklı olan bütün toplumsal grupların, eşit bir biçimde, taleplerini politik düzeye yansıtılabileceğini varsayar. “Kenttaş temsili ve katılımı” gibi kavramlar da benzeri bir varsayıma dayanır. Oysa gerçekte, sınıf, etnik köken, mezhep, eğitim durumu gibi unsurların yanı sıra, toplumsal cinsiyet de etkin ve etkili katılımı belirgin eşitsizlikler yaratır.

◆ Toplumsal cinsiyet, öteki eşitsizlik kaynaklarından daha çok ya da daha az önemli değildir; fakat öteki eşitsizlik kaynaklarını güçlendirmekte ya da etkisini azaltabilir (örneğin, işçi sınıfından bir kadın, hemen hemen her zaman aynı sınıftaki erkekten daha çok güçlülük karşı karşıyadır)

◆ Kadınların toplumsal cinsiyet kaynaklı gereksinimlerin kent yönetimi düzeyine yansıtılabilmesi durumunda bile, bunlar, çoğunlukla “görece önemsiz, ikincil, marjinal” olarak görülür.

◆ Kadınlar erkeklerden farklı yaşam deneyimlerine sahiptir. Deneyim farklılığı, mekan kullanma alışkanlıkları ve zorunluluklarında olduğu gibi, iletişim biçimlerinde de kendini gösterir.

◆ Kadınların yetiştirilme tarzı ve yaşama biçimleri çoğu durumda onları, gereksinimlerini dile getirmekten ya da -basitçe- konuşmaktan alıkoyar. Birçok kadın, “söylemeye değer birşeyleri olmadığı”na inandırılacak biçimde toplumsallaşmıştır.

◆ Yönetimsel makamlarda ve kimi karar ya da danışma toplantılarında kullanılan dilin, tartışmaya dayalı ve otoriter nitelikler taşıması, genellikle kadınları yabancılaştırır ve onların sessiz kalmalarına neden olur.

◆ Kuşkusuz bu, kadınların, diyelim yönetimsel makamlara ulaşabildikleri, danışma toplantılarında bulunabildikleri ve öteki yerel politikacı-kenttaş iletişim yollarından, en azından görünürde yararlan(dırıl)abildikleri durumlarda söz konusudur. Oysa, çoğu kez, bu tür ilişkilerde “aile-reisi” olarak erkekler bulunur. Kadınlar yönetimle bu tür ilişkilere girdiklerinde de genellikle kendi gereksinimleri için değil başkalarının (oğlu, eşi...) gereksinimleri için uğraşırlar. Ülkemizde yapıldığına pek tanık olmasak da, yerel gereksinimlerin belirlenmesine yönelik araştırmalarda da hanehalklarına ilişkin bilgiler çoğunlukla aile-reisiyle yapılan görüşmelerden elde edilir.

Kopenhag Eylem Programı (1995): Toplumun bütün üyeleri, içinde yaşadıkları topluluğun sorunlarının çözümünde etkin taraf olma hak ve sorumluluğunu yerine getirme fırsatına sahip olmalıdır. Bu çerçevede, cinsler arası eşitlik ile adalet ve bütün ekonomik, toplumsal ve politik etkinliklere kadınların tam katılımı zorunludur. (md.I-7) Bunu sağlamak için, bütün düzeylerde karar alma ve uygulama süreçlerine, politikaların belirlendiği ve uygulandığı ekonomik ve toplumsal mekanizmalara kadınların tam olarak içerilmesi ve katılımının sağlanması (md.I-14) gereklidir

Habitat-II Küresel Eylem Planı (1996), md.182: Ulusal hükümetler, yerel yönetimler ve / veya sivil toplum kuruluşları, katılımı, kentli bağlılığını ve hükümet sorumluluklarının yerine getirilmesini teşvik etmek ve desteklemek üzere, kararların verilmesine ve insan yerleşimi strateji, politika ve programlarının uygulanmasına ve izlenmesine bütün halkın ve onların semt/mahalle ve topluluk kuruluşlarının geniş tabanlı katılımını kolaylaştıracak ve onları güçlendirecek kurumsal ve yasal çerçeveleri uygun düzeylerde yürütmeye koymalı ve bu kurumsal ve yasal çerçevelerin somut hedefi, başka hususların yanı sıra; (j) toplumsal cinsiyet farkındalığını ve kadınların tam ve eşit katılımını içermeli, politika ve karar verme sürecinde çıkarlarının temsil edilmesini güvence altına alacak kurumsal önlemleri ve etkin işbirliği olanakları kurmayı kolaylaştırmalı, aracılık ve uzlaşma yaratma becerileri de dahil olmak üzere, hak savunma eğitim ve seminerleri gibi teknikler aracılığıyla katılımı sağlayarak, eşitlik va hakçılığı özendirmelidir.

----- * -----

♣ **EŞİTLİK:** *Yerel yönetimlerin; tüm bu hakların bütün bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, toplumsal, ekonomik ve politik ayırım gözetilmeden, fiziksel ya da zihinsel özürlerine bakılmadan, eşit olarak sunulmasını sağlamakla yükümlü olması.*

----- * -----

Buraya kadarki yorumlarımızdan şu sonucu çıkarmak olanaklıdır: Kadınların kentte yaşarken gereksinim duydukları hizmetler ile yerel yönetimlerin sundukları ya da sunmaları gereken hizmetler birçok alanda kesişir. İşte, bu maddede belirtilen eşitliğin gerçek anlamında yaşama geçebilmesi, yukarıdaki bütün kentli hakları karşısında, kadınların belirtilen konumlarını ve kendilerine özgü gereksinimlerini göz önünde bulundurmakla olanaklıdır. Bu konumu iyileştirerek kadınları güçlendirecek, bu gereksinimleri etkili bir biçimde karşılayacak düzenlemeler yapılmadığı sürece, yerel düzeyde kadın-erkek eşitliğinden söz etmek olanaklı olmayacaktır.

Kuşkusuz, yerel düzeyde kadınların karşılaştıkları ve yukarıda bir kısmı belirtilen sorunların tümü yerel düzeyde ve yerel politika aracılığıyla çözülemez. Örneğin, yerel yönetimlerin yasama yetkisi yoktur ve yasalardan kaynaklanan engeller ancak parlamentoda ya da parlamentoyu hedef alarak verilecek mücadele aracılığıyla ortadan kaldırılabilir. Bununla birlikte, hangi yasal düzenlemelerin “kadınların ortak yerel gereksinimleri”nin karşılanmasını engellediği ya da “kadınların ortak yaşam çevreleri”yle ilgili güçlükler yarattığının ortaya çıkması ve merkezi yönetim düzeyine yansıtılması bile yerel düzeyde kadınların belli bir örgütlülüğe, güce, katılım düzeyine ulaşmalarıyla, bir başka deyişle yerel düzeyde seslerini yükseltmeleriyle olanaklıdır.

**KADINLARIN YEREL ORTAK GEREKSİNİMLERİNİN
KARŞILANMASININ ÖNÜNDE DURAN VE MERKEZİ
YÖNETİMİN MÜDAHALESİNİ GEREKTİREN YASAL,
TOPLUMSAL VE EKONOMİK ENGELLERİN ORTADAN
KALDIRILABİLMESİ BİLE, KADINLARIN YEREL
DÜZEYDE GÜÇLENMELERİ VE SESLERİNİ
YÜKSELTEBİLMELERİNE BAĞLIDIR.**

Kaldı ki, yerel politikanın kadınların “ortak yerel sorunları”nın çözülmesi için sunduğu araçlar da, izleyen bölümlerde görüleceği üzere, az değildir.

III. YEREL POLİTİKANIN BAŞLICA KURUMSAL SORUMLUSU: YEREL YÖNETİM

Günümüz toplumlarında yerel politikayı yürüten başlıca kurum olarak yerel yönetimler kabul edilmektedir. Merkezi yönetim, ulusal güvenlik, dış politika, iç güvenlik ve esenliğin sağlanması, yasal düzenlemelerin yapılması gibi ülke bütünüyle ilgili genel politikaların yürütülmesinden sorumludur. Yerel yönetimler ise, merkezi yönetimin çizdiği yasal sınırlar ve belli bir yasal denetim çerçevesinde, yerel nitelikli kamu işlerinin görülmesine yönelik politikaları yürütür. Bu nedenle, yerel yönetimin dayandığı yönetim tarzına YERİNDEN YÖNETİM (adem-i merkezîyet) diyoruz.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın 3. maddesinde, “özerk yerel yönetim” kavramı şöyle tanımlanır:

*“1.Özerk yerel yönetim kavramı; yerel yönetimlerin,
-kanunlarla belirlenen sınırlar çerçevesinde,
-kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında
-ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda
düzenleme ve yönetme hakkı ve imkanı anlamını taşır.*

*2.Bu hak,
-doğrudan, eşit ve genel oya dayanan gizli seçim sistemine göre serbestçe seçilmiş
üyelerden oluşan
-ve kendilerine karşı sorumlu yürütme organlarına sahip olabilen meclisler veya kurul
toplantıları tarafından kullanılacaktır.
-Bu hüküm, mevzuatın olanak verdiği durumlarda, vatandaşlardan oluşan meclislere,
halkoylamalarına veya vatandaşların doğrudan katılımına olanak veren öteki yöntemlere
başvurabilmesini hiç etkilemeyecektir.”*

Anayasamızın 127. maddesinde de yerel yönetimler;

- il, belediye veya köy halkının,
- yerel ortak gereksinimlerini karşılamak üzere,
- kuruluş esasları yasayla belirtilen ve
- karar organları, gene yasada gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileri olarak tanımlanmaktadır.

Aynı maddeye göre, yerel yönetimlerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak yasayla düzenlenir.

Ülkemizde yerel yönetimleri düzenleyen yasalar;

- 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediyeler Yasası ile 1985 tarihli ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimine İlişkin Yasa

- İl Özel Yönetimleri'ni düzenleyen 1913 tarihli Yasa (bu yasanın bazı maddelerinin yerini almak üzere hazırlanan 3360 sayılı Yasa ancak 1987'de yürürlüğe konmuştur) ve
- 1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Yasası'dır.

Görüldüğü gibi ülkemizde üç tür yerel yönetim vardır: BELEDİYELER, İL ÖZEL YÖNETİMLERİ ve KÖY YEREL YÖNETİMİ. Ne var ki, bunlardan ikisinin (İl Özel Yönetimi ile Köy) kısmen oluşum biçimleri, kısmen de pratik nedenlerle “yerel yönetim” olma niteliği tartışmalıdır.

İl Özel Yönetimi'ne seçilmiş değil, atanmış bir yönetici olan Vali başkanlık etmektedir. İl Özel Yönetimi'nin genel karar organı olan İl Genel Meclisi'nin bütün kararları da Vali'nin onayıyla yürürlüğe girer. Bundan başka, İl Özel Yönetimi, bir “yerel topluluk yönetimi” değil, “alan yönetimi”dir. İl Özel Yönetimi'nin yetkili bulunduğu alana kent merkezi de ilçeler de köyler de dahildir. Son olarak, İl Özel Yönetimi'nin başlangıçta yetkili ve sorumlu kılındığı birçok görev, zaman içinde fiili olarak merkezi yönetime geçmiştir. Bu üç nedenle, İl Özel Yönetimleri'nin yerellik niteliği tartışmalı olduğu kadar, varlıklarını sürdürmelerinin gerekli olup olmadığı da sorgulanır olmuştur.

Köy Yerel Yönetimi; Köy Muhtarı, Köy İhtiyar Heyeti ve Köy Derneği'nden oluşur. Köy Derneği, Köy Muhtarını ve İhtiyar Heyeti üyelerini seçmeye hakkı olan kadın ve erkek köylülerin oluşturduğu topluluktur. Ülkemizdeki tek “doğrudan demokrasi” kurumudur. Ancak, Köy Yerel Yönetimi, Muhtara merkezi yönetimin bir uzantısı olarak bakılması ve merkezden maaş bağlanması, köy bütçesinin İçişleri Bakanlığı'ndan gönderilen bir formun doldurulmasından ibaret olması ve köyle ilgili birçok işin Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce üstlenilmesi gibi nedenlerle aşınmıştır. Kaldı ki, 2000 nüfus sınırına ulaşan birçok köy bugün belediye olmak özlemindedir.

Hem bu nedenlerle hem de kentsel nüfusun giderek arttığı ve ağırlık kazandığı bir dönemde bulunmamız¹ nedeniyle burada asıl olarak kent yönetimleri, yani belediyeler üzerinde duruyoruz. Bir başka deyişle yerel politika dediğimizde kentsel politikayı, yerel yönetim dediğimizde de belediyeyi kastediyoruz. (Belediyenin temel karar ve danışma organı olan Belediye Meclisi'nin oluşum görev ve yetkilerine EK - 1'de yer verilmiştir)

YERİNDEN YÖNETİMİN VARLIK NEDENLERİ VE DAYANDIĞI DEĞERLER

Yerinden yönetimin, merkezden yönetime göre birtakım üstünlükleri olduğunu söyleyebiliriz. Bu üstünlükler, aynı zamanda, yerel yönetimlerin varlık nedenleridir:

- * yerel halkın talep ve dileklerinin yönetsel düzeye yansıtılması olanağının daha geniş olması,
 - * hizmetlerin yerelliği ya da bazı hizmetlerin ancak yerel düzeyde sunulabilecek olması,
 - * hizmetlerin sunumunda çabukluk, kolaylık ve etkenlik,
 - * halkın kendi sorunlarını çözmesinin türlü yollarını denemeye elverişliliği
- yerinden yönetimin üstünlükleri, bir başka deyişle varlık nedenleri arasındadır.

Yerel yönetimlerin dayandığı değerler ise,

¹ 2005 yılında belediye sınırları içinde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranının %87'ye, büyükşehir belediyelerindeki nüfusun toplam belediyeli nüfus içindeki oranının %40'a ulaşacağı tahmin edilmektedir (DPT, 8.5YKP, 2000: 245).

- * özgürlük,
 - * katılım,
 - * etkenlik,
 - * yerel özerklik ve
 - * yerel demokrasi
- olarak sayılabilir.

İlk bölümde de belirttiğimiz gibi, yerel yönetimlerin, bütün bu varlık nedenlerini ve dayandığı değerleri soyut bir biçimde ele aldığımızda gerçekçi bir kavrayış edinemeyiz. Yerel topluluğu oluşturan farklı toplumsal grupların farklı konumları, gereksinimleri ve çıkarları etrafında bu kavramlara baktığımızda, her birinin belli grupları dışlama eğiliminde olduğunu görürüz. Bütün bir önceki bölüm boyunca gördüğümüz gibi, bu grupların başında kadınlar gelir.

YEREL YÖNETİMLERDE KADINLARIN TEMSİLİ: ÖZGÜR OLAN KİM? ÖZERK OLAN NE? ETKEN OLAN NE? YEREL DEMOKRASİ... NE KADAR?

YEREL DEMOKRASİ ve KATILIM gibi değerlerin de temelini oluşturan TEMSİLe baktığımızda, ülkemizin yerel yönetim organlarında kadınların temsilinin %1'lere bile ulaşmadığı görülür. Bu, yerel topluluğun aşağı yukarı yarısını oluşturan kadınların neredeyse tümüyle erkeklerce "temsil edildiği"ni gösterir.

Türkiye'de Yerel Yönetim Organlarında Kadınların Temsili (%)

Yıl	Belediye Başkanlığı	Belediye Meclisi	İl Genel Meclisi
1984	-	0.6	0.3
1989	0.2	0.7	0.8
1994	0.4	0.9	0.9
1999			

Habitat-II Ulusal Rapor ve Eylem Planı, 1996

Bu temsil gerçek bir temsil midir? Kadınların yerel topluluk içindeki konumları, yaşam çevrelerinde karşılaştıkları sorunlar, yerel hizmet öncelikleri, yerel nitelikli gereksinimleri erkeklerinkiyle aynı olsa idi, bu sorunun yanıtı "evet" olacaktı. Fakat bir önceki bölümde yaptığımız yorumlarla birlikte gördük ki, bu sorunun yanıtı "hayır". Kadınların kentsel mekanı nasıl kullandığı, kullanırken ne gibi sorunlarla karşılaştığı, öncelikli gereksinimlerinin neler olduğunu ancak kadınlar bilebilir, bilmeyenlere ancak kadınlar anlatabilir. Yerel düzeyde "KADINLARIN YARARI"ni ancak kadınlar savunabilir. Bunun da önde gelen yolu, yerel yönetim organlarında kadınların daha yüksek oranlarda temsilini sağlamaktır. Yoksa, böyle bir eksik temsille, "TOPLUM YARARI" denilen şey, zorunlu olarak, "ERKEKLERİN YARARI" anlamına gelecektir.

"ÖZERK YEREL YÖNETİM"in, yerel yönetimlerin, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkanı anlamını taşıdığını söyledik. Belirttiğimiz temsil oranlarını göz önünde bulundurarak, düşünelim: "KAMU İŞLERİ"yle ne kastedilmektedir? Buradaki "KAMU"ya kentte yaşayan herkes eşit bir biçimde dahil midir? "YEREL NÜFUSUN ÇIKARLARI" dendiğinde, ayrıcalıksız ve dışlanmaksızın, kentte yaşayan herkesin çıkarlarını mı kastediyoruz? Eğer böyleyse, neden hemen hiçbir belediye "yerel nüfus"un çıkarını düşünerek, düşük maliyetli ve kolayca ulaşılabilir kreşler açmaz? Neden otomobil güvenliğini

yaya güvenliğinden üstün duruma getiren yaya alt-geçitleri yapımını bu kadar yaygın bir biçimde destekler? Neden cadde ve sokakların yeterli aydınlatılmasına önem verilmez? Evet, yerel yönetimler özerktir; ama galiba yerel nüfusun “bir bölümü”nden...

Yerel yönetim organlarının doğrudan, eşit ve genel oya dayanan gizli seçim sistemine göre SERBESTÇE SEÇİLMİŞ ÜYELERden oluştuğunu belirttik. Yerel politikacıları gerçekten “serbestçe”mi seçiyoruz? Yerel yönetim seçimlerinde oy kullanırken, oy verdiğimiz partilerin meclis üyesi ve başkan adaylarını tanıyor muyuz? Adayların içinde kadınların bulunup bulunmadığına bakıyor muyuz? Adaylar içinde kadınlar varsa, biz kadınlara yönelik vaatleri olup olmadığını öğrenmeye çalışıyor muyuz? Yoksa sadece, bunları düşünmeden, genel seçimlerde oy verdiğimiz partiye oy vermekle mi yetiniyoruz? Oysa, oylarımızla oluşacak meclis ve kurullar “kamu işleri”nin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve “yerel nüfusun çıkarları” doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkanına sahip olacaklar. Onların gözünde “yerel nüfus”a dahil olup olmadığımızdan, kadın olmamızdan kaynaklanan ve yerel topluluk için de önem taşıyan (örneğin, kentsel istihdama katılmanız yalnızca kendimiz ve ailemiz için değil, kentin kendisi için de önemli) güçlüklerimizin giderileceği sözünü almadan mı onlara bu hak ve imkanı tanıyoruz? Biz böyle bir “serbestlikle” davrandığımız sürece, seçtiğimiz başkan ve meclis üyesi, örneğin ev içinde şiddet gören kadınlar için sığınmaevi açıp açmamak konusunda, “serbestçe” davranmayı sürdürecektir... Yerel yönetimlerin özerkliği, yerel nüfusun “bir bölümü”nden özerk olmak anlamını sürdürecektir...

Kadının ve kadın yurttaşların haklarının güvence altına alınması kamu yararının gereğidir. Bu güvence, onu emaneten elinde tutanların kişisel yararı için değil, herkes için sağlanmalıdır. (Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi, 1791, md.12.)

Bütün ülkeler, özellikle de geliştirmekte olan ülkeler, insan yerleşimleriyle ilgili politika belirleme, planlama ve uygulama süreçlerine, kadınların eşit haklar temelinde tam katılımını sağlayacak koşulları yaratmakla yükümlüdür (Vancouver İlkeler Bildirgesi, 1976, md.I/18., II/11)

Kadınların karar alma mekanizmalarına eşit fırsatlar çerçevesinde katılımı stratejik hedeftir (Nairobi Stratejileri, 1985, md.116)

Cinsiyete dayalı ayrımcılığın sonlandırılmasına yönelik programların etkili bir biçimde uygulanması kadınların ekonomik ve politik karar alma süreçlerine etkin olarak içerilmesine bağlı olacaktır. Bu, Gündem 21’in (Sürdürülebilir Kalkınma için Eylem Programı) başarıyla yaşama geçirilmesinde de büyük önem taşımaktadır (Gündem 21, 1992, 3/24 md.1).

Kadınların güçlendirilmesi, karar alma süreçlerine katılım ve iktidara erişimini de içerecek biçimde toplumun bütün alanlarına eşitlik ilkesi temelinde tam katılımın eşitlik, kalkınma ve barışın sağlanması için temel önemdedir (Pekin Bildirgesi, 1995, md.13)

Başka birçok ülkede kadınların yerel politikaya katılımı, genel politikaya katılımından daha yüksektir. Ülkemizde bunun tam tersinin geçerli olduğunu görüyoruz. Yerel yönetim meclislerinde kadınların temsili parlamentodaki temsilden daha düşük. Kadınlar yerel politika yapmak konusunda, genel politikaya göre daha isteksiz ve daha çekingen görünüyorlar.

Bu eksik temsili sorguladığımızda, kimi genel olarak politikanın özellikleriyle, kimi kadınların yerel topluluktaki rolleriyle, kimi de ülkemizdeki insan yerleşimlerinin özellikleriyle bağlantılı bir dizi nedenle karşılaşıyoruz.

III. YEREL POLİTİKA BİZİ NEDEN DIŞLIYOR? BİZ YEREL POLİTİKADAN NEDEN KORKUYORUZ? NEDEN YEREL POLİTİKADA OLMALIYIZ?

POLİTİKANIN GENEL'İ GİBİ YEREL'İ DE Mİ ERKEK?!

Genel politika gibi YEREL POLİTİKANIN DA İÇERİĞİNİ VE KURALLARINI ERKEKLER BELİRLİYOR. Bu kurallar çerçevesinde, kadınların çözülmesini istedikleri sorunlar görmezden geliniyor, önemsenmiyor ya da “politik bir sorun” olarak değil, “hayır işi” olarak görülüyor. Böyle olduğunda da kadınlar, kendilerini ilgilendirmediğini düşündükleri politikayla uğraşmak istemiyorlar. Gündelik yaşamlarındaki sorunlarla yerel politika arasındaki ilişkiyi çoğunlukla kuramıyorlar.

Erkeklerce belirlenmiş bir yerel politikanın yalnızca “politik” olarak tanımladığı alanın kadınların daha yoğun olarak yaşadığı sorunları dışarıda bırakması değil, tanımladığı politikayı yapma tarzı da kadınları bu alandan uzak tutuyor. Geç saatlerdeki toplantılar, kimi sorunların içkili yemek masalarında karara bağlanması, toplantılarda kullanılan “erkek dil”, yerel meclislerdeki keskin rekabet, otorite ve sertlik hep kadınları soğutan ve ürküten özellikler.

Yalnızca bizde mi böyle?!

“Mecliste parti grup başkanı olan ben, meclisteki iç kavgalara çok zor dayanıyordum. Çok hassaslaşmışım, çünkü bütün düşünüp durduğum tek şey meclisteki düşmanca havaydı. Toplantı gündemi dağıldığında toplantı gününe değin sürecek olan gerginliğim başlıyordu. Bu durum ev yaşantımı bile etkiliyordu; kendimi çocuklarıma bağırırken bile bulabiliyordum. Bu hiç kolay değildi. Psikolojik terapiye gitmek durumunda bile kaldım” (Güney Afrika'dan yerel meclis üyesi bir kadın - WDF, 2000: 25)

Alışageldiğimiz yerel yönetim modelinde, yerel yönetimler ile hizmetlerin kullanıcıları, bir başka deyişle yerel halk arasındaki ilişki, otorite ve mesafeye dayalı, tek yönlü bir ilişki olarak görülüyor. Bu modelde halkın yararlanacağı hizmetlere dair kararları tümüyle bürokratik görevliler verir. Kullanıcıların hizmetlerin önceliğine, nasıl tasarlanacağına ve sunulacağına dair fikir belirtme, belirtse de bu fikirlerin dikkate alınma şansı hemen hemen yoktur. Bu tür bir yönetim biçiminde hemen hemen bütün yerel yönetim birimlerini ve etkinliklerini küçük bir üst yöneticiler azınlığı kontrol eder. Bu modelde, seçilmiş olsun atanmış olsun yerel yönetim görevlilerinin değer verilen özellikleri de bu yönetim biçiminin getirdiği tek yönlü ve otoriter ilişkiyle uyumludur. Üst yönetim düzeyindekilerin;

-son derece kararlı (örneğin, makamına gelen insanların kişisel öykülerinden etkilenmeyen),

-yönetsel örgüte sadık (örneğin, çocuk doğurma ve bakma gibi bir nedenle hizmetin sürekliliğini bölmeyen),

-akılcı (örneğin, bir hizmetten kimlerin ne ölçüde yararlanacağından çok bu hizmetin nasıl bütçeye en az yüküyle görüleceğini düşünen)

-ve otoriter (örneğin, halkın içine karıştığında bile “temkinli” ve “mesafeli”) olması beklenir.

Bunlar ve benzerleri daha çok erkeklere yakıştırılan ya da yakışan özelliklerdir. Daha alt düzeydeki görevlilerin ise kendilerinden yapılması beklenen işler dışına çıkmamaları, diyelim belediye başkanının isteği ve onayı dışında bir girşimde bulunmamaları, yeniliğe dirençli olmaları, politik davranışlardan olabildiğince uzak kalmaları, işlerini yaparken bütün eylemlerinde kişisel olarak katı bir tutum takınmaları beklenir.

NE YAPACAĞIZ? NE YAPABİLİRİZ?

Ya yerel politikanın kendi sorunlarımızı ve kendi dilimizi içermeyen, yaşamlarımızdan kopuk bir biçimde sürüp gitmesine göz yumacağız ya da YEREL POLİTİKAYA KENDİ KİMLİKLERİMİZLE GİRİP İÇERİĞİ DE DİLİ DE DEĞİŞTİRECEĞİZ!

Kadınların yerel düzeyde yaşadıkları sorunları somut birer politik sorun olarak kabul ettirmek için önce kendimiz bu sorunları politik olarak görmek durumundayız. Örneğin, kadınların kentin ışsız sokaklarında tacize uğramasının “kişisel bir sorun” olmadığını, dolayısıyla, kişisel çabalarla (örneğin belli bir saatten sonra kendimize sokağa çıkma yasağı getirmekle!) çözülemeyeceğini bilmemiz gerekiyor. Bunu, kişiselliği aşan, ortak yaşam çevresinin yarısını oluşturan kadınların ortak sorunu olarak gördüğümüzde, daha kurumsal çözümler bekleyebilir ve talep edebilir, bu tür çözümler için uğraşabiliriz. Sokağımız neden yeterli aydınlatılmıyor diye belediyeye hesap sorabilir, belediye meclisine girdiğimizde bunu öncelikli mesele haline getirebiliriz.

Öte yandan, yerel meclislere katıldığımızda, kendi sertlikten, küfürden, kavgadan uzak dilimizi kullanarak (fakat her zaman kararlılığımızı koruyarak), politikanın çehresini değiştirebiliriz. Kaldı ki, yerinden yönetim anlayışındaki kimi güncel değişiklikler de kadınların yerel politikada kendi kimlik ve dilleriyle yer almaları için elverişli bir zemin yaratmaktadır. Son 15-20 yıldır, birçok alanda olduğu gibi yerel yönetimlerde de belirginlik kazanan bir süreç yaşanmaktadır. Bu süreçte, yukarıda tanımladığımız otoriter, tek yönlü ve halkın katılımına izin vermeyen yönetim biçimi değişmektedir. Yeniden yapılanan yerel yönetim modeli, hizmetlerin arzında önceden belirlenmiş bürokratik kuralların dayatılması yönteminden uzaklaşmakta, kullanıcıların yani yerel halkın taleplerine esnek bir biçimde yanıt verilmesini sağlayacak yollara yönelmektedir.

-Halkı bilgilendirmeye ve halkı dinlemeye ağırlık verilmesi,

-bütün kararların yerel yönetim binasına, özellikle de üst yöneticilerin odalarına hapsedilmeyip daha geniş platformlarda alınması,

-mahalle düzeyindeki örgütlenmeye canlılık kazandıracak ve böylece halka daha yakın olunacak yolların denenmesi,

-yerel topluluk örgütleriyle işbirliği yollarının aranması gibi uygulamalar hep bu sürecin bir parçasıdır.

Bu eğilimler, erkek / erkeksi iktidar kalelerinin de altını oyma potansiyeli taşımaktadır. Çünkü, bu süreçle birlikte, seçilmiş olsun atanmış olsun yerel yönetim çalışanlarında önem ve değer verilen özellikler de değişmektedir. Görevlilerin halkla *birlikte yönetebilme* ve *sorun çözme* yeteneğine sahip, *yaratıcı, esnek, açık, dinleyen ve dinlediğine önem veren, iletişim yeteneği gelişmiş* bir yapıda olması beklenmektedir. *Bunlar ve benzerleri kültürel olarak “kadınsı” diye nitelenen özelliklerdir.*

ERKEKLER YEREL POLİTİKAYLA NE YAPAR?... RANT YAPAR!

YEREL POLİTİKA VE YEREL YÖNETİMLER, ÜLKEMİZDE, BİR HİZMET ALANI OLMAKTAN ÇOK, ERKEKLERİN RANTI PAYLAŞTIĞI BİR ALAN olarak görülüyor. Yapılan araştırmalar gösteriyor ki :

- Ülkemizde rantların (üretim dışı gelirlerin) gayri safi milli hasıla (GSMH) içindeki payı %60'lar gibi büyük oranlara ulaşmış durumda
- Üretim karşılığı olmayan bu haksız kazançların içinde kent rantları yine %50-60 gibi bir paya sahip
- Böylece, GSMH'nın aşağı yukarı %30'luk bir bölümünü oluşturan kent rantları (erkek) rantiyelerce paylaşılmakta.

Kentlerde rantların ve rant paylaşımının bu boyutlara ulaşması, insani, ahlaki, toplumsal, kültürel değerlerde yozlaşmaya yol açmaktadır. Bu paylaşım savaşımı öyle boyutlara varmaktadır ki, yukarıda sözünü ettiğimiz, “erkek dil” zaman zaman açık ve kaba şiddete dönüşmekte, silahlar ve mafya konuşmaktadır. Bu yozlaşmanın doğal bir sonucu olarak, kentin ve kentlinin asıl sorunlarına sahip çıkma kültürünün gelişmesi engellenmektedir.

Bu paylaşımına girmek isteyen insanlar, kadınları safdışı bırakmak istedikleri gibi, kadınların da mülksüzlükleri dolayısıyla, zaten kendiliğinden bu sürecin dışında kaldıklarını görüyoruz. Kadınların üzerinden rant elde edecekleri arsaları, arazileri yok. Kadınlar, yık-yap-satçı müteahhit değiller. Kadınlar usulsüz imar hakkı verme, kat yükseltme kararlarından kazanç sağlayanlar değiller. Kadınlar, ruhsatsız binası mühürlenmesin diye “al gülüm ver gülüm” ilişkilerine girenler değiller. İşte bütün bunlar, kadınların yerel politikadan uzak kalmasının bir nedeni. Fakat aynı zamanda, kadınların yerel politikaya girmek zorunda olmalarının da bir nedeni.

NE YAPACAĞIZ? NE YAPABİLİRİZ?

Yaşadığımız ortak mekanlar üzerinden haksız kazanç elde etmemizi sağlayacak malımız mülkümüz, ilişkilerimiz, bağlantılarımız yok. Ya TOPLUMA, TEMİZ POLİTİKAYI ANCAK TEMİZ İNSANLARIN YAPABİLECEĞİNİ ANLATACAĞIZ; AHLAKIN YALNIZCA AİLEDE DEĞİL, YEREL POLİTİKADA DA GEÇERLİ OLMASI GEREKTİĞİNİ GÖSTERECEĞİZ ya da yaşadığımız çevrelerin kadınların ve bütün yerel topluluğun öncelikle temel insani gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik olarak değil, dar bir erkek çevresinin kazancına kazanç katmasına hizmet edecek biçimde düzenlenmesine göz yummayı sürdüreceğiz. Bunu sürdürürsek,

- giderek daha çok yoksullaşacağız,
- giderek daha çok belediye kaynağı kreş, bakımevi, mesleki eğitim programları, toplum merkezleri gibi toplumsal hizmetlere değil, rant üretmeye yönelik yatırımlara akacak,
- zaten büyük ölçüde dışında olduğumuz kent ekonomisi bu döngü içinde biz kadınları giderek daha da dışlayacak.

Rant elde etme ve sağlama amacıyla değil, yerel topluluktaki özellikle dezavantajlı grupların hizmet gereklerini adil bir biçimde yerine getirme amacıyla yerel politikaya girdiğimizde,

- bizden sürekli çalan haksız zenginleşme sürecinin önüne geçme olanağını elde edeceğiz,

- öncelikli yatırımların gereksinim içindeki kitlelerin yararına yönlendirilmediği durumlarda, hesap sorma ve yönlendirme konumunda olabileceğiz
- kent ekonomisinin kadınlar başta olmak üzere emeğiyle geçinen kesimleri adaletli bir biçimde kapsaması doğrultusunda çaba sarfedebileceğiz.

Bu çabaları harcamaya hazırlanırken, yerel topluluğun geniş kesimlerinin bizim yanımızda olacağını bilmek içimizi rahatlatır. Bugün, kentlerde yaşayanların hanehalklarının en düşük gelirli %20'si kentsel kullanılabilir toplam gelirden yalnızca %5 pay alırken, en yüksek gelirli %20'si bu pastadan %57'lik bir dilimi kapmaktadır. Yukarıdaki iddialarla yola çıktığımızda, yalnızca kadınların değil, bu büyük uçurumun beri tarafında yer alan herkesin desteğini alabiliriz.

----- * -----

YİNE Mİ CAHİLİZ? YİNE Mİ DONANIMSIZ?

YEREL YÖNETİMLERDE GÖREV ALABİLMEK İÇİN DAHA ÇOK TEKNİK BİLGİ VE BECERİ, İYİ BİR EĞİTİM DÜZEYİ GEREKTİĞİNİ SANIYORUZ. Bu yüzden aday olmaya çekiniyoruz. Sanki belediye meclisinde görev alabilmek için illa ki mühendis olmak, fen işlerinden anlamak vs. gerekiyor diye düşünüyoruz. Ya da eğitim düzeyimizin bu işi kotarmaya yetmeyeceğini sanıyoruz. Oysa yapılan kimi araştırmalar ve istatistik sonuçları gösteriyor ki, yerel yönetim organlarında görev alan insanların hiçbirisinin “dört başı mamur” değil (böyle bir “mükemmeliyet” zaten kimse için olanaklı değil). Fakat biz kadınlar kendimizi “eksikli, yetersiz, bilgisiz, becerisiz” hissetmemize neden olacak koşullarla öylesine çevrelenegeldik ki, bu olumsuz duygular, başka birçok girişimde bulunmaktan olduğu gibi, yerel politikaya atılmaktan da geri durmamıza neden oluyor. Oysa, bize benzer eğitim ve bilgi düzeyinde bulunan, teknik donanımı ya da becerisi olmayan erkekler neredeyse hiçbir zaman bu tür duygulara kapılmıyorlar. 1994 yılında belediye başkanlarının %44'ü en çok lise mezunu. Mimarlık, mühendislik, plancılık gibi meslekler, bütün içinde büyük bir pay tutmuyor.

Belediye Başkanlarının Öğrenim Durumu

Öğrenim Düzeyi	1989		1994		1999	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Okuryazar	-	-	-	-	-	-
İlkokul mezunu	816	40	810	30		
Ortaokul mezunu	279	14	381	14		
Lise mezunu	337	17	522	19		
Yüksek öğrenim	610	46	969	36		
Bilinmeyen	-	-	23	0.9		

Kaynak: Keleş (1998), s.242; ?

Belediye Başkanlarının Meslekleri (%)

Meslekler	1989	1994	1999
Tarımla ilgili	15	10	
Ticaretle ilgili	28	20	
Devlet memuru	28	20	
Serbest meslek	19	24	
Sanayici	9	2	
İşçi	-	3	
Ötekiler	4	13	
Belirsiz	-	9	

Kaynak: Keleş (1998), s.243; ?

Çeşitli büyüklüklerdeki 107 belediyede yürütülmüş bir araştırmaya göre (Geray ve Hamamcı, 1994: 29):

Belediye Yöneticilerinin Meslekleri (%)

Meslekler	Yöneticiler	
	Seçilmiş (%)	Atanmış (%) *
İşçi	3	2
Memur	10	45
Serbest I **	41	3
Serbest II ***	44	48
Ötekiler	4	3

* Genel sekreter, personel, hesap işleri, imar, fen işleri, yazı işleri, zabıta vb. müdürleri, yardımcıları.

** çiftçi, tüccar, esnaf, şoför, taşımacı, zanaatkar

*** avukat, doktor, veteriner, dişhekim, mühendis, mimar, yazar, sanatçı, müteahhit, iktisatçı, işletmeci, eczacı, sigortacı, tekniker, turizmci, gazeteci, mali müşavir, muhasebeci, yönetici, sanayici.
(ev kadını gibi bir kategoriden hiçbir grupta söz edilmemektedir)

NE YAPACAĞIZ? NE YAPABİLİRİZ?

TEKNİK BİLGİDEN DAHA ÖNEMLİSİNE SAHİBİZ: YAŞAMLARIMIZIN BİLGİSİ.. Ve bilgisine sahip olduğumuz bu yaşamlar, kentte yaşayan nüfusun aşağı yukarı yarısının sorunlarını, gereksinimlerini, önceliklerini taşıyor. Belki birçoğumuz, bir ihale nasıl düzenlenir, bunu bilmiyoruz. Fakat, evdeki hastalarımızı yalnızca kent merkezindeki sağlık merkezlerine ve hastanelere götürüp getirmenin ne demek olduğunu biliyoruz. Belki, bütçe kalemleri arasında aktarma nasıl yapılır, bilmiyoruz. Fakat, aile bütçesinden ulaşımaya ayrılacak pay ile toplu taşıma araçları tarifeleri arasında denge kurma çabasının ne demek olduğunu biliyoruz. Bir sokağın ya da caddenin asfaltlanması sürecinde kimlerle görüşmek gerekir, belki bilmiyoruz. Fakat asfaltsız yolların, evleri haftada bir değil üç kez süpürüp silmek anlamına geldiğini biliyoruz. Kat yükseltme kararının nasıl verileceğini bilmiyoruz belki. Fakat birbirinin ışığını ve havadarlığını kesen binaların bakmakla sorumlu olduğumuz çocuklarımız ile yaşlılarımız üzerindeki etkilerini biliyoruz. Belki, ulaşım planlarının nasıl onaylanacağını bilmiyoruz. Fakat, yaya kaldırımlarına ve yollarına “üvey evlat” muamelesi yapılmasının otomobilsiz bizler üzerindeki etkilerini biliyoruz. “Belki bilmiyoruz” dediğimiz her şeyi ilgili mevzuata bakarak ve yönetim pratiği içinde öğrenmek olanaklı (Zaten, “onlar” da öyle yapıyorlar!). Fakat, “biliyoruz” dediğimiz şeyleri bizden başka kimsenin bilmesi olanaklı değil. Bunu, yerel politika düzeyine ancak biz taşıyabiliriz. Bu bilgi, mevzuatta da yok üstelik (Olsa da “onlar” bakıp öğrenmezler!)

----- * -----

ÇOCUĞUMA BELEDİYE MECLİSİ ÜYESİ OLDUĞUMU SÖYLEMEYİN, O BENİ ANNE SANIYOR!...

Ev dışında çalışsın çalışmasın, EV İŞLERİ İLE ÇOCUK, YAŞLI VE HASTA BAKIMI KADININ ZAMANININ VE ENERJİSİNİN BÜYÜK BÖLÜMÜNÜ ALIYOR. Kadınların aile merkezli işlerle uğraşmasını bekleyen ve özendiren CİNSİYETÇİ ZİHNİYET de bu durumu destekliyor.

Evin çekip çevrilmesi, çocukların ve öteki bakıma muhtaç kişilerin bakımının sağlanması ve bütün bunlar için gerekli bütün işler (alışverişten ziyaretlerin organizasyonuna kadar) kadının asıl sorumluluğu olarak tanımlandığında, gelir getirici bir iş yapmak gibi, politik etkinlikte bulunmak da kadının yükünü en az ikiye katlıyor. Bu nedenle, birçok kadın politika alanını erkeklere terk edip bu toplumsal rollerini sürdürüyor. Evin geçimini sağlamak gibi, politika yapmak da “erkek işi” olarak tanımlanıyor.

Yalnızca bizde mi böyle?!

“Bütün bu zaman boyunca dışarıydık. Belediyeye, il kuruluyla, parlamentoyla görüşmelerimiz oluyordu. Bu kurumlarla ilgili çok şey öğrendik. Sonuç olarak, evimizde pek çok sorun vardı; kocalarımız çok kızgındı, bir kere mahalledeki insanlar bizim hakkımızda konuşuyordu ve ikincisi, görevlerimizi -çocuklarımızı, temizlik ve her şey- ihmal ettiğimizi düşünüyorlardı. Bu doğru değildi. Sabah erkenden evdeki işlerimizi yapıyorduk, çünkü aile içinde sorun çıksın istemiyorduk. Üyelerimizden bazıları, şiddete varana değin sorunlar yaşadı. Erkeklerin katılıma, ev dışına çıkmaya hakkı varken, bizim bu haklara neden sahip olmadığımızı kendimize sormaya başladık...” (Ekvator-Solanda Mahalle Kadın Örgütü Lideri - Rodriguez, 1998-9:15-6)

NE YAPACAĞIZ? NE YAPABİLİRİZ?

Tam da bu CİNSİYETÇİ İŞBÖLÜMÜNÜN KENDİSİ POLİTİK BİR SORUN VE YEREL POLİTİKANIN ETKİNLİK ALANIYLA DOĞRUDAN BAĞLANTILI. Ne var ki, bu durumu erkek yerel politikacıların fark etmesini, fark etseler bile kadınlar aleyhine etkilerini giderici önlemler almalarını beklemek boşuna. Çünkü zaten, evin ve hanehalkının bakımıyla ilgili bütün işlerin kadınlarca üstleniliyor olması, yerel yönetim organlarında %99 oranında erkeklerin yer alabilmesini sağlayan şeyin kendisi. Dolayısıyla, “işlerine gelmeyen” bir zihniyet değişikliğine gitmekten kaçınmaları, kendilerinin orada bulunmalarının temelini sarsmak istememeleri onlar için “doğal”. Bunun “doğal” olmadığını, toplumdaki cinsiyetçi işbölümünün bir sonucu olduğunu, hem yerel politikacılara hem yerel topluluğa anlatmak ve bu işbölümünün değişimi için gerekli önlemlerin alınmasını sağlamaksa kadınlara düşüyor. Bir sorun, onu kim sorun olarak tanımlıyor ve yaşıyorsa onun sorunudur. Dolayısıyla, bu sorunumuzu anlatmak zorundayız. Bunun için kampanyalar, hem belediye görevlilerine hem de yerel topluluğun çeşitli kesimlerine yönelik toplumsal cinsiyet eğitim programları düzenlemek, sorunun açıklığı kavuşması için kullanılabilir araçlardır.

Yerel yöneticilerde ve yerel toplulukta bir farkındalık uyandırmanın yanında, sorunun giderilmesi için çok somut önlemlerin gerekli olduğu açıktır. Yapılan bir araştırmaya göre, belediyelerin ancak %13’ünde çocuk yuvası var. Yalnızca belediye binalarında değil, kentin tamamında, bütün çalışan ve çalışmak isteyen kadınların ulaşabileceği maliyeti düşük kreşler, bakımevleri, okul sonrası çocukların gidebileceği oyun ve etüd merkezleri, semtlerde sağlık merkezleri ya da en azından düzenli olarak dolaşan gezici sağlık ekipleri, düzenli ve ulaşılabilir semt pazarları, semt alışveriş merkezleri, zorunlu önlemler arasındadır.

Sözü edilen koşullar altında kadınların yerel politikaya katılımlarının güçlendirilmesinin bir yolu mahalle örgütünün güçlendirilmesi ya da belediyelerin mahalle düzeyinde de örgütlenmeleridir. Özellikle son yerel seçimlerde (1999) kadınların mahalle muhtarlıklarına ve mahalle ihtiyar heyetlerine yoğun bir biçimde aday olduklarını biliyoruz. Ne var ki, ülkemizde mahalle örgütü, bir yerel yönetim birimi değildir. Tüzel kişiliği de yoktur. Mahalle muhtarlarına verilen görevlerden çoğu, nüfus, askerlik, güvenlik gibi genel yönetim konularını ilgilendirir. Bu kurumun mahalleyle ilgili belli yerel yönetim yetkileriyle donatılmasının, özellikle kadınların katılımı açısından olumlu olacağı düşünülmektedir. Mahalle muhtarlıklarının gelişen yerleşim düzeni içinde işlevinin artırılması, dönüşümlü olarak belediye meclislerine üye olmalarının sağlanmasının, “Yerel Yönetimlerde Reform” girişiminin amaçlarından birini oluşturması, bu açıdan umut vericidir.

----- * -----

NE BU YASA BENİ KAYIRIYOR, NE BU KURUM...

Yerel yönetim organlarındaki temsilin ötesinde, başka birçok ülkede yerel yönetimlerin kadın gündemine daha açık oldukları, kadınların gereksinimleri doğrultusunda yapısal değişikliklere gittikleri görülmektedir. Ülkemizde ise, **BİRÇOK ALANDA OLDUĞU GİBİ, YEREL YÖNETİMLER ALANINDA DA KADINLARIN NE DENLİ EŞİTSİZ BİR KONUMDA BULUNDUĞU, YASAL VE KURUMSAL DÜZEYDE GÖZARDI EDİLMEKTEDİR.**

Ülkemizde, örneğin, yıllardır tartışılan “Yerel Yönetimler Reform Taslağı”nda kentte yaşayan kadınların hem katılımı hem de gereksinimlerinin karşılanmasının önünü açacak, özellikle kadınlara yönelik bir düzenleme bulunmadığı gibi, son Kalkınma Planımız da konuyu görmezden gelmektedir. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın yerel yönetimlerle ilgili “amaçlar, ilkeler ve politikalar” bölümünde, yerel yönetimlerin hizmet planlaması, projelendirmesi ve uygulaması aşamalarında engelliler, yaşlılar, çocuklar ve gençler gibi toplum kesimlerinin gereksinimlerini göz önüne alan yaklaşımların geliştirileceği belirtilmektedir. Kadınlar için ayrı bir amaç, ilke ve politika belirlenmek bir yana, alışageldiğimiz üzere, “engelliler, yaşlılar, çocuklar ve gençler” ile birlikte anılmaktan bile imtina edilmiştir.

Bu yasal ve kurumsal çerçeve eksikliğiyle de bağlantılı olarak, yerel yönetimler bünyesinde kadınların öncelikli gereksinimlerine yönelik etkinlikler bir süreklilik kazanmış değildir. Bir başka deyişle, hedef kitle olarak kadınları alan yerel yönetim etkinlikleri noktasal, parçalı ve geçici sürelidir (Bu etkinliklerden kimilerine metin sonundaki EK-2’de değinilmektedir).

Başka diyarlarda neler oluyor?!

Uganda’da;

* 1987 tarihli Yerel Meclisler ve Kurullar Tüzüğü, her yerel meclis düzeyinde (köy, bucak, alt-il, il, bölge) bir Kadın Sekreterliği görevi tanımlamış

*1989’da yapılan bir yasal düzenlemeyle, her bölge yerel meclisinin parlamentoya bir kadın üye göndermesi sağlanmış,

*1995 Anayasası’nın iki maddesinde, kadınlar lehine düzenlemeler yapılmasını sağlayacak “olumlu eylem” kavramı yer alıyor

* 1997 tarihli Yerel Yönetimler Yasası’yla, bütün yerel yönetim düzeylerinde kadınlar için 1/3 oranında kota uygulaması getirilmiş (FOWODE,2000:2,6-7)

NE YAPACAĞIZ? NE YAPABİLİRİZ?

Daha çok yasal ve kurumsal eksiklikler, engeller ve genel farkındalığın olmaması ile ilgili bu büyük sorun alanıyla baş etmek, geniş kapsamlı, örgütlü ve eşgüdümlü bir mücadeleyi gerektiriyor. Ülkenin gündemindeki öncelikli hedefler göz önünde bulundurulduğunda, bu mücadelenin söyleminde kullanabileceğimiz bir “silah”ımız var: AVRUPA BİRLİĞİ'NE GİRMEK İSTİYORUZ. BİRLİĞİN TAM DEMOKRASİ İÇİN GETİRDİĞİ OLMAZSA OLMAZLARINDAN BİRİ, HER DÜZEYDE CİNSLER ARASI EŞİTLİĞİ SAĞLAYACAK YASAL VE KURUMSAL MEKANİZMALARIN SAĞLANMASI. Bu konunun üzerine gitmek, Avrupa yerel yönetimlerinde uygulanan olumlu ayrımcılık ve toplumsal cinsiyet farkındalığının yaygınlaştırılması mekanizmalarını gündeme getirmek ve tanıtmak, bu mücadelenin zorunlu bir parçası. Bir kez yerel meclislere girdikten sonra, bu amaçlı yurtdışı geziler düzenlenmesini bile sağlayabiliriz. Öyle ya, bir büyük-kentimizin belediye başkanı kente uygun ithal ağaçları tanıyıp seçmek için bir heyetle İtalya'ya gidiyorsa, biz kentte insan onuruna yaraşır bir yer edinebilmek amacıyla, uygun kurumsal mekanizmaları tanımak için yurtdışına gitmeyi neden talep etmeyelim?

Burada, fikir vermek için, Avrupa yerel yönetimlerinden kimi örnekler verebiliriz:

Özellikle Avrupa Konseyi üyesi ülkelerde, farklı adlarda, farklı yasal ve yönetsel konumda da olsa, merkezi düzeyde bir Eşitlik Birimi bulunmaktadır. Söz konusu ülkelerin pek çoğunda bununla yetinilmemiş, yerel düzeyde de, yine farklı adlarda ve konumlarda da olsa, Eşitlik Birimleri kurulmuştur ve hem bu birimleri benimseyen ülke hem de yerel düzeyde kurulan birim olarak sayıları giderek artmaktadır. Merkezdeki Eşitlik Birimi, yaşamın bütün alanlarında kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması, kadınların politikaya ve istihdama eşit katılımını güvenceye alacak bir çerçeve kurulması için gerekli önlemleri almakla sorumludur. Yerel Eşitlik Birimleri ise, kurulan bu çerçeveye uyumlu bir biçimde söz konusu amaçların yerel düzeyde yaşama geçirilmesini takip etmektedir.

İzlanda ve Norveç'te, 1975 yılından bu yana Yerel Eşit Statü Komiteleri bulunmaktadır. İzlanda'da, başlangıçta, yasal bir zorunluluk bulunmamasına karşın bu yerel komitelerin sayısı hızla artmıştır. 1991'deki Eşit Statü Yasası, 500'den çok nüfuslu belediyelerde Eşit Statü Komitesi'nin kurulmasını zorunlu kılmıştır. 1994 yılında 500'den çok nüfuslu 55 belediyeden 44'ü bu birime sahiptir. Bu komiteler hem kendi topluluklarındaki eşit haklarla ilgili konuların ilerleme kaydetmesini sağlamaya çalışmakta hem de kent meclisleri ile öteki yerel otoritelere danışmanlık yapmaktadır. Norveç'te merkezdeki Eşit Statü Konseyi, Yerel Eşitlik Komiteleri arasındaki ağı ve eğitimi kolaylaştırmak amacıyla iki yılda bir konferanslar düzenlemektedir.

Almanya'da 1982'den bu yana kurulmakta olan Yerel Eşitlik Birimleri'nin sayısı Haziran 1998'de 1600'ü geçmiştir.

İsviçre'de 15 dolayında kanton ve belediyede Eşitlik Daireleri vardır. Bu dairelerle Federal Eşitlik Dairesi sürekli iletişim içindedir.

İngiltere'de de birçok yerel yönetim örgütünün Eşit Fırsatlar Birimleri bulunmaktadır. Ayrıca, 1988'de bütün yerel yönetimlerin %63'ü eşit fırsatlar önlemleri almış durumdadır.

**BİR KEZ DAHA VE DAHA GÜÇLÜ BİR SESLE,
“YEREL POLİTİKADA NEDEN OLMALIYIZ?” DİYE SORARSAK:
YEREL POLİTİKADA
KADINLAR OLARAK,
KADINLARLA BİRLİKTE,
KADINLAR İÇİN
OLMALIYIZ!**

Yukarıda, yerel yönetim organlarında “kadınların temsili”nin son derece düşük olduğunu belirttik. Zaten bunu hepimiz biliyoruz. Bu düşük temsil oranlarının başlıca nedenlerini sorguladık. Saydığımız nedenleri aşabildiğimizi ya da aşmaya kararlı olduğumuzu varsayalım. Yine de “kadınların temsili” konusunda önemli bir sorunla karşı karşıya bulunduğumuzu iddia edebiliriz. Bu sorun da “kadınların temsili” dediğimizde tam olarak neyi kastettiğimiz konusundaki belirsizlikten kaynaklanmaktadır.

Sadece kadın cinsiyetine sahip olarak, diyelim belediye başkanı seçilmek, kadınları temsil ettiğimiz anlamına mı gelir? Ya da diyelim bir belediye meclisinde kadın ve erkek üye oranının %50-%50 olması “eşit temsil” midir? Yerel yönetim organlarında sayımızın artması, daha iyi temsil edildiğimiz anlamına mı gelir? Eğer bu metnin önceki bölümlerinde okuduklarımıza bir itirazımız yoksa, bütün bu soruların yanıtı “hayır” olacaktır. Seçme, seçilme, yönetim organlarında, karar alma konularında yer alabilme haklarımızı elde edeli geçen sürenin yüzyıldan az bir zaman olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, “hayır” dediğimiz bu soruların önemini kabul ediyoruz. Kuşkusuz, “sayısal temsil” önemli. Fakat yeterli değil! Hele hele yerel yönetim organları da için de olmak üzere bütün yönetsel birimlerin, bütün temsil mekanizmalarının aslında bir AMAÇ değil, ARAÇ olduğunu anımsadığımızda...

KADINLARIN YEREL POLİTİKAYA YÖNELİK TALEPLERİNİ DİLLENDİRİYOR MUYUZ? KADINLARA YÖNELİK BİR YEREL PROGRAMIMIZ VAR MI? KADINLARLA BİRLİKTE VE KADINLAR İÇİN HAREKET EDİYOR MUYUZ? “HAYIR” İSE, BELEDİYE MECLİSİNDE %50’YE ULAŞSAK BİLE, KADINLAR YEREL POLİTİKADA TEMSİL EDİLMİYOR OLACAK...

Bu aracı, bizi ilgilendiren sorunları kadınlar için ve kadınlarla birlikte ifade etme sorumluluğu doğrultusunda kullanırsak, “kadınların temsili”ne yaklaşmış oluruz. Yerel meclislerdeki varlığımızı, yerel toplulukta kadınların bulunduğu ikincil konumun dönüştürülmesi amacıyla değerlendirirsek kadınları temsil etmiş oluruz. Çünkü, kadınların politik temsili, kadınların politik talepleri, programı demektir.

Seçim sürecinde yaptığımız mahalle gezilerinde kahvehanelere mi gidiyoruz, kadınların etkinlik içinde bulunduğu toplum merkezlerine mi? Futbol klüplerine halı futbol sahası sözü mü veriyoruz, kadınlara sığınma evi sözü mü? Yönetime gelir gelmez yapacağımız ilk iş belli meskun alanlarda kat yükseltme kararı mı almak olacak, belediyenin toplumsal konutlarında yoksul ve aile reisi kadınlara öncelik tanınmasını sağlayacak önlemleri almak mı? Nasıl daha çok katlı kavşak ve alt-geçit üst geçit yaparım diye düşünüp otomobil kullanıcıları için mi tasalanıyoruz, belediye ölçeğinde şu kaldırımlara park etmiş arabaların nasıl önüne geçerim diye mi? Kitlelere seslenirken, belediyenin nasıl rant yaratıcı yatırımlara imza atacağından mı dem vuruyoruz, yerel kaynaklardan adilce yararlanamayanlar

için düşündüğümüz çözümlerden mi?... “Evet” yanıtı, soruların hep birinci kısmına ise, hiç bu kadar güçlkle cebelleşmeyelim. Aynı “evet”i vermeye hazır pek çok başka aday var zaten. “Evet”imiz soruların ikinci kısmınaysa, biz zaten KADINLARLA BİRLİKTE KADINLAR İÇİN YEREL POLİTİKA YAPMAYA hazırız. O zaman, haydi, bir an önce harekete geçelim. Geçelim de, bu ortak yaşam alanımızda, herkesin yerel ortak gereksinimlerini karşılamakla yükümlü bu yönetim organlarında kadınlar gerçekten temsil edilmeye başlasın!...

Kadınlar için yerel politika yapan kadınlar ne diyor?

Ayşe Karadağ (1999 seçimlerinde Mardin’in Derik İlçesi’nin Belediye Başkanı olarak seçildi): *“Bir ağaç düşünün, etrafındaki toprak çatlamış, su veriyorsunuz, ağaç bir anda kendine geliyor, aynı öyle bir şey oldu. Kadınlar, gençler çok memnun oldular seçilmemden. Coşkuyla karşıladılar. Zaten ben seçim çalışmamı kadınlara giderek yürüttüm. Ev ev dolaştım. Bir eve gidiyordum, diğer evlerden kadınlar geliyordu. Çok kalabalık toplantılar yaptık. Hepsi istiyorlardı seçilmemi. Öyle esnaf filan pek gezmedim ben. Asıl olarak kadınlarla konuştum. ... Şu anda belediyede bir kadın sekreter var, diğerleri erkek. Altı ay önce çok sayıda kadın işçi almışlar, eğer yeni işçi alma şansımız olsaydı kadın işçileri tercih ederdim. ... Belediyede sorunları azamiye indirdikten sonra, yapabilirsek kadınlara iş alanı yaratmaya çalışacağız. Mesela diyelim ki küçük atölyeler... Sağlık konusunda seyyar sağlık hizmetleri düşünüyoruz. Programımızda sığınak da var. ... Kadınların hayatında birşeyler değişiyor bile, artık kadınlar da başkan olabiliyor diyorlar. ... Kadınlara cesaret geldi, bu önemli bir gelişmedir. ... Sadece belediyeyi beraber yöneteceğiz dedim. Bir sorun olduğunda halk meclisleriyle karar vereceğiz dedim. Seçildiğimden beri tebrik için geliyorlar, hala geliyorlar. Çoğu ilk defa belediyeye geliyor. Çok rahat bir şekilde gelip anlatıyorlar. ... ”*

Cihan Sincar (1999 seçimlerinde Mardin’in Kızıltepe İlçesi’nin Belediye Başkanı olarak seçildi): *“Adaylığımla kadınlara bir güven geldi. Benden önceki başkan, ‘Koltuğuma bir kadın mı oturacak?’ diyordu. Öncelikle bunu gördü kadınlar. ‘Biz de bir şey olabilirmişiz’ diyorlar. Onların ayaklarının üzerinde durması, kızların okutulması için elimden geleni yapacağım.”*

Mukaddes Kubilay (1999 seçimlerinde Ağrı’nın Doğubeyazıt İlçesi’nin Belediye Başkanı olarak seçildi): *“Kadınların kendini ifade güçlüğü vardır. Kadınlar benim adaylığımı büyük bir coşkuyla karşıladılar. Daha çok özgür olmak istiyor kadınlar. Bu açıdan seçimler sırasında beni bir kurtarıcı olarak gördüler”*

(Pazartesi, Haziran 1999: 13-4)

V) SONSÖZ YERİNE: NELER ÖNERİYORUZ? SOMUT TALEPLERİMİZ NELER OLABİLİR?

SİYASAL PARTİLER, ADAYLIK VE SEÇİM SÜRECİ İLE İLGİLİ OLARAK

- Siyasal partilerin YEREL KADIN ÖNDERLERE, mahallelerinde, semtlerinde etkin olan kadınlara ulaşmaları ve aday göstermeleri. Bu durumda, adayın arkasında önemli bir topluluk desteği olacağı açıktır. Yanı sıra, bir yerel topluluk önderinin adaylık sürecinde istekli olması daha beklenir bir durumdur; çünkü zaten topluluk yararına belli bir “adanmışlık” içinde olagelmıştır.
- Siyasal partilerin yerel örgütlerindeki kadın komisyonlarının YÖREDEKİ KADINLARLA BİRLİKTE BİR GÜNDEM belirlemeleri, bu amaçla mahalle komiteleri, toplantılar düzenlemeleri.
- Adaylık başvurularında kadınlardan ADAYLIK ÜCRETİ TALEP EDİLMEMESİ ya da saptanmış olan miktarın yalnızca %5-10 gibi düşük bir yüzdesinin alınması

YEREL YÖNETİMLERİN KURUMSAL YAPISI VE İŞLEYİŞİYLE İLGİLİ OLARAK

- Yerel yönetimlerin en üst yöneticilerinden en alt kademedeki memurlarına kadar, seçilmişler ve atanmışlara, aşama aşama TOPLUMSAL CİNSİYET EĞİTİMİ verilmesi.

Bu tür bir eğitimin:

- hizmet sunmakla yükümlü oldukları yerel toplulukta, belediye çalışanlarının kadınların farklı türde gereksinimleri ve talepleri olabileceğinin ayırdayına varmaları;
- bu gereksinimler ve talepler doğrultusunda çalıştıkları birimlerin ve giderek bir bütün olarak belediyenin geleceğe yönelik bakış açısını, program ve projelerini, toplumsal cinsiyet boyutuna sahip olacak biçimde tasarlayabilmeleri
- ve nihai olarak, bütün belediye etkinliklerinde toplumsal cinsiyetin ayrılmaz bir bileşen olmasını amaçlaması

- Belediyelerde kadınların diledikleri her konuyla ilgili olarak danışabilecekleri, dileklerini ve taleplerini iletebilecekleri, kadınları ilgili birim ya da kurumlara kanalize edebilecek bir “KADIN BÜROSU”nun bulunması; bu büro çalışanlarının mutlaka toplumsal cinsiyet eğitimi almış olması
- Yerel yönetimlerin İSTİHDAM POLİTİKALARINDA KADINLARA YÖNELİK OLUMLU EYLEM VE DESTEK POLİTİKALARının geliştirilmesi
- Kadınlara yönelik hizmetlerin etkinliğini artırmak ve daha geniş kitlelere hizmet sunmak amacıyla 10’dan çok valilik bünyesinde oluşturulmuş bulunan Kadının Statüsü Birimleri ile yerel yönetimlerin iletişim ve işbirliği içinde olması
- Yerel yönetimlerin ÜNİVERSİTE ARAŞTIRMA MERKEZLERİ VE GÖNÜLLÜ KADIN KURULUŞLARIYLA ORTAK PROJELER yapmalarının yanı sıra, bu örgütlere eyleme dönük araştırma yapmada kolaylık sağlamaları
- Yerel yönetimlerle ilgili reform önerilerinde, yerel yönetimlerin ve şirketlerinin PROJE KARŞILIĞI DIŞ KREDİ KULLANIM USUL VE ESASLARının yasal bir düzenleme ile belirleneceği belirtilmektedir. Bu yasal düzenlemede

KADINLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET GEREKSİNİMLERİNİN
KARŞILANMASINA ÖNCELİK verilmesinin sağlanması

YEREL YÖNETİM ETKİNLİKLERİ İLE İLGİLİ OLARAK:

* Özellikle evde çalışan kadınları göz önüne alarak, yoksul mahallelere yönelik toplumsal hizmetlerin geliştirilip çeşitlendirilmesi:

- ÇOCUK VE YAŞLI EVLERİ,
- OKUL SONRASI ETÜD MERKEZLERİ,
- SAĞLIK MERKEZLERİ,
- ORTAK YAŞAM DÜZENLEMELERİNE YÖNELİK DAYANIŞMA VE YARDIM ÖRGÜTLERİ,
- ÖZELLİKLE TÜKETİM, ÜRETİM VE PAZARLAMA KOOPERATİFİ KURMALARI İÇİN DANIŞMANLIK HİZMETLERİ vb.

* Bu sayılan hizmetlerin ayrı ayrı binalarda ayrı etkinlikler olarak düzenlenmesi yerine topluca örgütlenmesinin yeğlenmesi (sürekliliği sağlayacak, öteki kuruluşlarla etkileşim ve iletişimi kolaylaştıracak, belli bir amaçla gelen kadınların öteki etkinlik ve kolaylıklara yönelmelerini kolaylaştıracak bir önlemdir); bir başka deyişle, olabildiğince çok amaçlı mahalle ya da semt KADIN MERKEZLERİNİN (farklı adlar alabilir: TOPLUM MERKEZİ, MAHALLE EVİ, KADIN EVİ/ODASI vb.) kurulması. Bu merkezlerin, mahalleli kadınların yönetim ve denetiminde, belediyenin finanse edeceği, en azından yerini sağlayacağı kurumlar olması. Bu merkezlerde:

- çocukların çalışmalarına ve oynamalarına elverişli bir mekanın oluşturulması (çocukların burada toplu çalışmayı, oynamayı, birlikte bir şeyler üretmeyi ve paylaşmayı öğrenmeleri onlar ve gelecek adına da çok olumlu olacaktır): ÇOCUK ODASI/YUVASI

- dışarıda iş bulmak isteyen kadınlara iş arama sürecinde kolaylık sağlayacak rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi: İŞ REHBERLİĞİ

- kadınların gelir getirici etkinliklerde bulunmalarını kolaylaştıracak MESLEKİ EĞİTİM VE BECERİ KURSLARININ düzenlenmesi (eğitim programları düzenlenirken, piyasada geçerli becerilerin kazandırılmasının esas alınması)

- kadınların bütün sağlık sorunlarına yönelik teşhis, tedavi, bakım ve danışma hizmeti verecek sağlık ve danışma birimlerinin oluşturulması. İlk aşamada bu eksikliğin düzenli gezici sağlık ekipleriyle ya da Kadın / Merkezi'ne düzenli olarak (örneğin haftada iki gün) gelecek doktorlarla kapatılması: SAĞLIK BAKIM HİZMETLERİ

- HUKUKSAL VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETİ sunulması. Yine bunun da ilk aşamada düzenli olarak Merkezi ziyaret edecek bir avukat ve psikologla sağlanması

- ORTAK ÜRETİM VE PAZARLAMA OLANAĞI sunulması. Ortak üretim ve pazarlamanın birtakım getirileri olacaktır: 1) Kadının üretken emeği ve ürünü görünür hale gelir, 2) Aynı tür el ürünü üreten kadınlar birbirinin ne yaptığından haberdar olur; dolayısıyla, aynı modelleri ya da çeşitleri üretmemiş olurlar, 3) Planlı üretim yapma gibi bir şansları olur; örneğin, daha çok talep gören ürünleri ya da parçaları daha çok üretirler, 4) Bir tür örgütlenme oluşturduklarından pazarlık güçleri artar.

* BELEDİYENİN FİNANSE EDECEĞİ YA DA EN AZINDAN YERİNİ SAĞLAYACAĞI, BAĞIMSIZ KADIN KURULUŞLARININ YÖNETİMİNDE, ADRESİ

GİZLİ SİĞİNMAEVLERİ. HER MAHALLEDE BU SİĞİNMAEVLERİNİN İRTİBAT BÜROLARI. Kadın kuruluşlarının halihazırda yerini sağladığı, kurduğu ve çalıştırdığı sığınma-evlerine destek sağlama (finansal destek, sığınan kadınların işe yerleştirilmesinde, eve çıkmalarında, hukuksal yardım almalarında, vb.). Bu desteğin belli bir yasal zorunluluğa bağlanması (İsteğe bağlı olduğunda, belediyelerin el değiştirmesi durumunda varolan sığınma-evinin, farklı bir politik görüş doğrultusunda kapatılması söz konusu olabiliyor.

* Kadınların evde ürettiği ürünleri ayın belli günlerinde bizzat satışa sunmalarını olanaklı kılabacak organizasyonların yapılması. Ya da sürekli açık bulundurulacak bir SATIŞ MAĞAZASINDA yine sürekli bir görevli bulundurarak, kadınların getirdiği ürünlerin belli bir yüzde eklenerek satılması (aradaki farkın satış mağazası görevlisinin ve mağazanın maliyetlerinin karşılanmasında kullanılması). Mağazada yine bir kadın istihdam edilmesi. Bir arada girişimde bulunmak isteyen kadınlara KOOPERATİF BİÇİMİNDE ÖRGÜTLENMELERİNDE DANIŞMANLIK VE YER TAHSİSİ yardımı sağlamak

* Hindistan'da 20 yıldan çok zamandır etkinlik gösteren ve başka birçok coğrafyadaki benzeri örgütlenmelere cesaret veren Kendi Kendini İstihdam Eden Kadınlar Sendikası (SEWA - Self Employed Women's Association), evde parça başı çalışan kadınların haklarını savunmak üzere etkili bir biçimde örgütlenebileceklerini göstermiştir. Yerel yönetimlerin, özellikle muhtarlıklar aracılığıyla, bu tür üretimde bulunan kadınların bilgisine ulaşması ve SENDİKAL ÖRGÜTLERLE BAĞ kurması, kadınlarla sendikal örgütler arasında, bilgi aktarma ve dayanışma anlamında aracılık yapması

* Belediyenin ürettiği ya da üretilmesinde ortak olduğu KONUTLARIN TASARIM, ÜRETİM, DAĞITIM SÜREÇLERİNDE KADINLARIN, ÖZELLİKLE AİLE REİSİ KADINLARIN GEREKSİNİMLERİNİN GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURULMASI VE ONLARA ÖNCELİK TANINMASI

* Toplu ve toplumsal konut politikalarının oluşturulma ve KENT PLANLAMASI SÜREÇLERİNE KADINLARIN KATILIMININ sağlanması.

* Planlama kararlarında kadınların ev-içinde üretimde buldukları gerçeğinin göz önünde bulundurulması

* Bazı hizmetlerin sunulmaması, hizmetlerden kısıntı yapılması ya da özel sektöre devredilmesi durumunda bunun KADINLARLA ERKEKLER ÜZERİNDEKİ FARKLILAŞAN OLASI ETKİLERİNİN hesaplanması

* Belediyenin yaratacağı yeni iş olanaklarının bir merkezde ya da belli merkezlerde yoğunlaştırılmaması; özellikle oturma alanlarında ya da oturma alanlarına yakın yerlerin yeğlenmesi

* Bütün temel hizmetlere her semtte ulaşılabilir olması. Bütün hizmet birimlerinin desantralizasyonunun (örneğin MAHALLE BÜROLARI biçiminde örgütlenmesinin) sağlanması

* Kadınların gereksinimlerine uygun spor tesislerinin ve bir araya gelebilecekleri KADIN KÜLTÜR EVİ gibi ortak kamusal mekanların oluşturulması, bu yöndeki gönüllü ve / ya da kendiliğinden girişimlere destek verilmesi

* Hava karardıktan sonra her saat YETERLİ BİR BİÇİMDE AYDINLATILAN CADDELER, SOKAKLAR VE AÇIK KAMUSAL MEKANLAR

* Her mahalleye her saat DÜZENLİ TOPLU TAŞIM OLANAĞI

EK -1

BELEDİYE MECLİSİNİN OLUŞUMU VE GÖREVLERİ

Belediye Meclisi belediyenin en büyük karar organıdır. Belediye Meclis Üyeleri 5 yılda bir nisbi temsil yöntemiyle kenttaşlar tarafından seçilir. Belediye Meclis Üyelerinin sayısı, kentin nüfusuna göre değişir.

Kent Büyüklüğüne Göre Belediye Meclislerinde Üye Sayısı

10.000 ve daha az nüfuslu kentlerde	9 Kişi
10.001-20.000 nüfuslu kentlerde	11 Kişi
20.001-50.000 nüfuslu kentlerde	15 Kişi
50.001-100.000 nüfuslu kentlerde	25 Kişi
100.001-250.000 nüfuslu kentlerde	31 Kişi
250.001-500.000 nüfuslu kentlerde	37 Kişi
500.001-1.000.000 nüfuslu kentlerde	45 Kişi
Nüfusu 1.000.000'dan çok olan kentlerde	55 Kişi

R. Keleş (1998), *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, 3.B., Cem Yayınevi, İstanbul, s.222

* Aşağıdaki soruların hepsine verdiğiniz yanıt “evet” ise, yaşadığınız kentin Belediye Meclisi’ne Üye olarak seçilebilirsiniz:

- 1) Türk Vatandaşı mısınız?
- 2) Okuyup yazmanız var mı?
- 3) 25 yaşını doldurdunuz mu?

* Aşağıdaki soruların hepsine verdiğiniz yanıt “hayır” ise, yaşadığınız kentin Belediye Meclisi’ne Üye olarak seçilebilirsiniz:

- 1) Kısıtlı ve kamu hizmetlerinden yasaklı mısınız?
- 2) Taksirli suçlar dışında, toplam bir yıl ya da daha çok hapis ya da süresi ne olursa olsun ağır hapis cezası ile hüküm giydiniz mi?
- 3) Zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar işlediniz mi?
- 4) Kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma ya da devlet sırlarını açığa vurma suçlarından biriyle mahkum oldunuz mu?
- 5) Devletin kişiliğine karşı suç işlediniz mi ya da bunların işlenmesini açıkça tahrik ettiniz mi?
- 8) Sınıf, ırk, din, mezhep ya da bölge farklılığı gözeterek halkı kin ve düşmanlığa açıkça tahrik ettiniz mi?

BELEDİYE MECLİSİ'NİN BAŞLICA GÖREVLERİ NEDİR? BU GÖREVLER KADINLAR İÇİN NEDEN ÖNEMLİ?

1) Bütçenin, kesin hesabın, belediye çalışma programının görüşülüp karara bağlanması. Ek ödenek verilmesi, bütçede değişiklik ve aktarmalar yapılması.

Gerek bütçede bulunan çeşitli kalemler, gerekse çalışma programının değişik maddeleri kadınların ve erkeklerin gündelik yaşamları için farklı anlamlar taşır. Çünkü, kadınların ve erkeklerin gündelik yaşamları birçok açıdan birbirinden farklıdır. Dolayısıyla kadınlar ve erkekler için bütçe kalemleri ile çalışma programının maddeleri farklı önemdedir. Kalemler ve program maddeleri arasında öncelik gözetilirken, pay ayrılırken, bu farklılık göz önünde bulunduruluyor mu? Örneğin, toplumsal hizmetler, bakım hizmetleri, danışma hizmetleri, toplum merkezleri için ne kadar pay ayrılıyor.

2) Belediye vergi ve resimleriyle ilgili tarifelerin, belediyece görülecek hizmetler karşılığında alınacak ücret tarifelerinin hazırlanması.

Diyelim halk ve belediye otobüslerinin ya da metronun ücret tarifeleri... Kadınların, kamusal toplu taşımacılığın maliyetine ve daha duyarlı bir konumda olduğunu biliyoruz. Belediye binasına özel otomobiliyle gelip giden erkek meclis üyesi, toplu taşımacılığın ücret tarifeleri artırılırken sizce bunu düşünüyor mü?

3) İmar planlarının, 3194 sayılı İmar Yasası gereğince onaylanması.

4) Kentin gelişmesi için hazırlanacak imar programlarının ve kanal, doğalgaz, su, elektrik ve aydınlatma tesislerinin gerçekleştirilmesine ilişkin işlerin yapılması.

Kentsel işlevlerin (çalışma, yaşama-oturma, eğlenme-dinlenme, ulaşım) birbiriyle bütünleşmiş biçimde düzenlenmesine önem veriliyor mu? Oturma alanlarında yeterli alışveriş, çocuk bakımı, sağlık merkezi kolaylıklarına, çocuk oyun alanı, yeşil açık alana yer veriliyor mu? Bütün oturma alanlarına yeterli teknik altyapı götürülüyor mu?

5) Belediyenin taşınır ve taşınmaz mallarının kullanımına ilişkin kararların alınması.

Bu belediye malları hangi toplumsal grupların kullanımına sunuluyor? Özellikle taşınmaz mallar tahsis edilirken, kar amacı mı öncelikli, yoksa dezavantajlı kesimlere mi yöneliyor? Neden vaktiyle sığınmaevi için yer tahsis etmiş olan belediyelerin hemen hepsi sonradan bu uygulamayı kaldırıyor? Belediyenin kendi girişimi olmasa bile, kadın örgütlerinin geliştirdikleri projelere verilebilecek taşınır ve taşınmaz mal desteği nasıl öncelikli kılınabilir?

EK - 2

ÜLKEMİZDE YEREL YÖNETİMLER BUGÜNE DEĞİN KADINLAR İÇİN VE KADINLARLA BİRLİKTE NELER YAPTI?

Yerel yaşamda kadınların ikincil bir konumda bulunmalarının yanı sıra farklı gereksinimler duydukları gerçeğinin de yerel yönetimlerce ağırlıklı olarak gözardı edildiğini metin boyunca ifade ettik. Bu durumun, genel bir ihmalle olduğu kadar, yasal ve kurumsal çerçeve eksikliğiyle de bağlantılı olduğunu belirttik. Ülkemizde yerel yönetimler bünyesinde ya da yerel yönetimlerin desteğiyle kadınların öncelikli gereksinimlerine yönelik olarak gerçekleştirilen etkinlikler bir süreklilik ve kurumsallık kazanmış değildir. Yine de bu etkinlikler, hem sınırlı sayıda da olsa kadınların yaşamlarını olumlu yönde etkilediği, hem de

daha yaygın ve gelişmiş olası uygulamalar için birer örnek oluşturduğu için kayda değerdir. Burada kimilerini kısaca anacağız:

Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı - Belediye İşbirliği

1986 yılında, özellikle kentsel hizmetlerden yeterince yararlanamayan kadınların yaşam kalitelerini iyileştirmek amacıyla kurulan Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı, çalışmalarını gereksinim içindeki kadınlarla ve yerel yönetimlerle işbirliği yaparak sürdürüyor. Geliştirilen BÜTÜN PROGRAMLARIN MAHALLELİ KADINLARCA VE YEREL YÖNETİMLERCE BENİMSENİP VAKIF OLMAKSIZIN DA SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR YAPI KAZANMASI temel amaç. Vakıf kanalıyla İstanbul Güngören, Bahçelievler, Pendik ve Esenyurt'ta, hergün her saatte bütün ailelere açık bulundurulmuş çocuk yuvaları açıldı; gelir gereksinimi içindeki kadınların çocukbakıcılığı sertifikasına kavuşturulabilmesi için MAHALLE ANNELİĞİ programı uygulandı; kendi işini kurmak isteyen kadınlara İŞ KREDİLERİ verildi; dar gelirli mahallelerde kadınlarca ve kadınlar için birçok etkinliğin bir arada gerçekleştirildiği KADIN ODALARI kuruldu; evde üretim yapan kadınların ürünlerini değerlendirebilmeleri için Bakırköy Belediyesi'nin desteğiyle EL ÜRÜNLERİ MERKEZİ yaşama geçirildi.

Ümraniye Kadın Merkezi

Merkez fikri, Şubat 1993'te Ümraniyeli kadınların düzenledikleri Kadın Kurultayı ile birlikte başladı. Sekiz ayrı mahalleden kadınlar sorunlarını ortaya koydular. Dile getirilen sorunların çözülmesi için bir Kadın Merkezine gereksinim olduğu sonucuna varıldı ve bu Merkez 5 Ekim 1994'te kuruldu. Belediye'den ve başka gönüllü kuruluşlardan da destek alan merkez, etkinliklerini eğitim ve öğretim çalışmaları ile öğrendiğini uygulama ve ekonomik katkıya çevirme çalışmaları etrafında örgütledi. Bu etkinlikler, İstanbul'a göç eden nüfusun aşağı yukarı %35'inin Ümraniye'de toplandığı göz önünde bulundurulduğunda, ayrı bir öneme sahip. Etkinlikler arasında, Kadının İnsan Hakları Projesi ile işbirliği içinde düzenlenen LİDER KADIN ÇALIŞMASI özellikle dikkati çekiyor. Bu proje kapsamında, dört ay süren bir çalışmayla lider kadınlar yetiştirilerek, kadın sorunları ve hakları ile ilgili olarak bilgilendirildiler. Sonra bu kadınlar kendi mahallelerinde kadın grupları kurarak öğrendiklerini kadınlara aktardılar.

Ankara Şafaktepe Toplum Merkezi

Mamak Belediyesi, SHÇEK Genel Müdürlüğü ve Türk Kadınlar Birliği arasında yapılan protokol çerçevesinde kuruldu. Belediye'nin en önemli katkısı, İKİ KATLI BİR İŞ MERKEZİNİ TOPLUM MERKEZİNE TAHSİS etmek ve PERSONEL İSTİHDAMI biçiminde oldu. Merkezde meslek kazandırma, el becerilerini geliştirme, gelir getirici çalışmalara yön verme, küçük ölçekli kadın girişimciliği eğitim programı, bakıcı anne eğitim programı gibi etkinlikleri ile psikolojik, toplumsal ve kültürel çalışmaları var. Toplum Merkezi, bulunduğu yer (orta gelirlilerden oluşan bir meskun alan ile gecekonduların yerleşimlerinin bulunduğu bir alanın tam kesişme noktasında) itibarıyla da kent merkezi ile gecekondular bölgesi arasında bir köprü olma görevini üstlendi. Böylece, kent merkezindeki çeşitli kurum, kuruluş ve kişilerin proje, etkinlik ve hizmetlerinin gereksinim doğrultusunda bölgeye yönlendirilmesi olanağı doğdu.

Kadınlar ne diyor?

“Yaşamımızda hemen hemen hiç yaşamadığımız bir durmu toplum merkezinde yaşadık. Bizleri dinlediler. Yargılamadan dinlediler, severek dinlediler, anlayarak dinlediler. Hiç kimseye paylaşamadığımız, hatta kendinize bile itiraf etmekten korktuğunuz herşeyi onlarla rahatlıkla konuşabilirsiniz. Söylenen orada kalır, size yardımcı olunur ve kendinizi yalnız hissetmezsiniz. Psikolojik bir sorunumuz olduğunda bazılarımız hastaneye gitmeye çekiniyor. Çünkü hataneye gidene deli gözüyle bakılıyor. Oysa burada psikologla evinizdeymiş gibi sohbet ediyor, onunla pikniğe gidiyor hatta ona espri bile yapabiliyorsunuz. Para kazanmak isteyen kadınlara evde ürettiklerini satma imkanı sağlıyor. Bazılarımız kendi emeğiyle para kazanmanın tadına vardı....”

(Şafaktepe Toplum Merkezi Kadın Grubu - Pazartesi, Nisan 1998: 9)

Antalya El Emeği Göz Nuru Pazarı

Antalyalı Kadınlar Dayanışma Derneği 1995'te Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin katkılarıyla evde üretim yapan kadınlar için beş-on tezgahla başlayıp zaman içinde 80 tezgaha çıkan bir pazar kurdu. Kadınlar, evde ürettikleri reçel, turşu, makarna, baskı kumaş, cam boyama, boncuk, vs. işlerini burada pazarlama olanağı buldular. Belediyenin ve İl Özel Yönetimi'nin katkısı, YER GÖSTERMEK biçiminde oldu. “El emeği göz nuru pazarı”, giderek, bir buluşma noktası ve danışma merkezi işlevi de üstlendi. Yapılan çalışmalar çevre il ve ilçelerdeki belediyelere de örnek oluşturdu. Örneğin Alanya belediyesinde benzer bir çalışma yaptı.

Kadınlar ne diyor?

“Eşim kumar oynardı. Geçim sıkıntısı, yoksulluk, bende depresyon, ne arasan vardı. Sorma. şimdi mutluyum. Kızım üniversiteyi bitiriyor. Az şey mi bu? Biz, buradaki kadınlar değıştik gayri. Çıktık dışarı bir kez. Artık hiç içeri girer miyiz?..”

(Pazartesi, Ağustos 1999: 13)

Okuma Listesi

- AVRUPA KONSEYİ, **Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı** (European Charter of Local Self-Government), Resmi Gazete, Sayı: 21364 (3 Ekim 1992).
- AVRUPA KONSEYİ, Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi (1996), **Avrupa Kentsel Şartı** (1992), Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayın No:10, Ankara.
- DANDEKAR, Hemalata C. (1996), Kadın ve İskan: Geçmişteki Düşünceler, Gelecekteki Yönelimler. Emine M. Komut (der.), **Diğerlerinin Konut Sorunları**, Ankara: TMMOB, s.33-52.
- DPT (2000a) **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Toplumda Kadın Katılımı Özel İhtisas Komisyonu (Toplumda Kadın Katılımı), Kurumsallaşma Alt-Komisyonu Raporu.**
- ERMAN, Tahire (1998) Kadınların Bakış Açısından Köyden Kente Göç ve Kentteki Yaşam, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, İstanbul: Tarih Vakfı, "Bilanço 98" Yayın Dizisi, 211-225.
- KAYASÜ, Serap (1996), Kadın, Evde Üretim ve Konut. Emine M. Komut (der.), **Diğerlerinin Konut Sorunları**, Ankara: TMMOB, s.140-6.
- KELEŞ, Ruşen (1998) **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, 3.b., İstanbul: Cem Yayınevi.
- Pazartesi**, Sayı: 13 (Nisan 1996), s.15 ("Ev-lenmenin Öyküsü").
- , Sayı: 15 (Haziran, 1996), s.2-5 (Nesrin Tura, "Yoksulların yüzde yetmiş kadın").
- , Sayı: 31 (Ekim 1997), s.24-5 ("Kadınlardan yana kadınlar için bir merkez").
- , Sayı: 32 (Kasım 1997), s.10-11 ("ÜmraniyeKadın Merkezi").
- , Sayı: 33 (Aralık 1997), s.11 (Fügen Yıldırım, "Gecekondu mahallelerinde feminist siyaset mümkün mü?").
- , Sayı: 35 (Şubat 1998), s.10-11 ("Kadınlar neden çalışmıyor?").
- , Sayı: 37 (Nisan 1998), s.9 ("Şafaktepe Toplum Merkezi").
- , Sayı: 40 (Temmuz 1998), s.2-7 (Nesrin Tura, "Evin işi bitmez!").
- , Sayı: 45 (Aralık 1998), s.4-5 ("Bütün kadınların Mor Çatı'sı").
- , Sayı: 46 (Ocak 1999), s.14 (Gülây Günlük, "Ev dışı alanlardan gözlemler").
- , Sayı: 48 (Mart 1999), s.2-4 (Nesrin Tura, "Bulanık suda kadın avı").
- , Sayı: 49 (Nisan 1999), s.5 ("Kadınların siyasal temsili" - 21 Mart 199'da İTÜ Vakfı Sosyal Tesislerinde yapılan aynı başlıklı panel).
- , Sayı: 51 (Haziran 1999), s.13-4 (Filiz Koçali, "Kadınlar destekledi, kadınlar seçildi: Bu sonuç rastlantı değil").
- , Sayı: 53 (Ağustos 1999), s.13 (Nilgün Çetinalp Erentay, "Çıktık dışarı, artık içeri girmeyiz!").
- , Sayı: 56 (Kasım 1999), s.7 ("Dışarıda İş Yok, Evde Çalışıyorum!"); s.8-10 ("Kabuklarından Çıktılar").
- , Sayı: 58 (Ocak 2000), s.11 ("Eryaman'da Tecavüz").
- , Sayı: 64 (Temmuz 2000), s.9 ("Kadınlara Şişli'yi Nasıl Temizletti"); s.28 ("Güpegündüz New York'un Göbeğinde").
- WALD (1999) **Kadın ve Kent - Türkiye'de Yerel Karar Alma Mekanizmalarına Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Eklemlenmesi Projesi, Yerel Yöneticilere Yönelik Toplumsal Cinsiyet Eğitimi Eylül - Ekim 1999 Raporu**, WALD (Akın Atauz, Filiz Kardam).

- (2000a) **Değirmendere Yerel Yöneticilerine Yönelik Toplumsal Cinsiyet Duyarlılık Geliştirme Programı - Mart 2000 Raporu**, WALD ve KSSGM (Nevhan Varol Yüce).
- (2000b) **Değirmendere Yerel Yöneticilerine Yönelik Toplumsal Cinsiyet Duyarlılık Geliştirme Programı - Mayıs 2000 Raporu**, WALD ve KSSGM (Akın Atauz ve Nevhan Varol Yüce).